

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Malin Thorngren

Kränkning av personlig integritet
i media
- en skadeståndsrättslig och immaterialrättslig
aspekt

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Eva Lindell-Frantz

Skadeståndsrätt/Mediarätt/Immaterialrätt

Vt 2005

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Introduktion och bakgrund	4
1.2 Syfte	5
1.3 Metod och material	5
1.4 Avgränsning	6
1.5 Terminologi	7
1.6 Disposition	7
2 PERSONLIG INTEGRITET	9
2.1 Definition av begreppet	9
2.2 Kränkning av personlig integritet i media	10
2.3 Personlig integritet – en rättighet?	12
3 TRYCKFRIHET OCH DET MASSMEDIALA SKYDDET	15
3.1 Inledning	15
3.2 Tryckfrihet	15
3.2.1 Ansvaret	16
3.2.2 Jurysystemet	17
3.3 Pressens självsanerande verksamhet	18
3.3.1 Pressetiska regler	19
3.3.2 Allmänhetens Pressombudsman	21
3.3.3 Pressens Opinionsnämnd	21
3.4 Delanalys	22
4 STRAFFBESTÄMMELSER	25
4.1 Inledning	25
4.2 Ärekränkingsbrotten	25

4.2.1	Förtal	25
4.2.2	Förolämpning	28
4.2.3	Ny straffrättslig regel	29
4.2.4	Åtal	30
4.3	Delanalys	31
5	SKADESTÅNDSRÄTTSLIGA ASPEKTER AV PERSONLIGHETSSKYDDET I MEDIA	34
5.1	Inledning	34
5.2	Skadeståndets funktioner	34
5.3	Enskilt anspråk enligt TF	35
5.4	Ersättning för ideell skada – 2:3 SkL	36
5.4.1	Allvarlig kränkning	37
5.4.2	Krav på brott	38
5.4.3	Ersättningens prövning	39
5.4.4	Ersättningens storlek	40
5.4.4.1	Björn Borg-fallet	41
5.4.4.2	NJA 1994 s. 637	41
5.4.4.3	NJA 2003 s. 567	42
5.5	Förslag angående den kränktes rätt till kompensation	42
5.5.1	Integritetsskyddskommittén och utvecklingen	43
5.5.2	Ersättningslinjen	44
5.6	Delanalys	46
6	IMMATERIALRÄTTSLIGA ASPEKTER AV PERSONLIGHETSSKYDDET I MEDIA	52
6.1	Inledning	52
6.2	Rätt till egen bild	52
6.3	Krav på samtycke	54
6.3.1	Lag om namn och bild i reklam	54
6.3.2	Upphovsrättslagen	56
6.4	Delanalys	58
7	SAMMANFATTANDE ANALYS	60
	BILAGA A	66
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	68
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	71

Sammanfattning

Svensk rätt uppställer inte något allmänt skydd för den enskildes personliga integritet. Istället föreligger ett skydd för den personliga integriteten i flera olika lagar och bestämmelser. Bl.a. i Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna uppställs ett skydd för privatlivet i artikel 8. Förevarande uppsats avser att behandla skyddet för kränkning av personlig integritet i media och då i pressen. Skyddet för denna typ av kränkning är i Sverige relativt outvecklat. Denna uppsats syftar därmed till att behandla och klargöra hur detta skydd ser ut, vilka brister som föreligger samt huruvida skyddet kan förstärkas.

En del av det skydd som uppställs mot kränkning av personlig integritet i media utgörs av pressetiska regler vilka pressen själv satt upp inom ramen för sin självsanerande verksamhet. Dessa regler har dock ingen juridisk sanktion knuten till sig. Utöver dessa etiska regler föreligger ett rättsligt skydd i form av straffrättsliga bestämmelser om ärekränkning. I detta fall aktualiseras både brottsbalkens samt tryckfrihetsförordningens lagparagrafer angående tryckfrihetsbrott. Detta skydd ger även den enskilde en rätt till skadestånd vid en kränkning. Dock är få kränkningar så pass grova att de fällt för brottsligt förtal. Även kränkningar vilka inte klassas som brottsliga kan upplevas kränkande för en enskild. Denne har emellertid vid dessa fall ingen talerätt såvida kränkningen inte utgör ett brott. Skyddet för den personliga integriteten är svagt i svensk rätt i allmänhet och i media i synnerhet. Detta beror till stor del på att tryckfrihetsrätten i Sverige är grundlagsskyddad. Tryckfriheten har således företräde vilket blir på bekostnad av den personliga integriteten. Följaktligen är det även svårt att förstärka skyddet för privatlivet i media då det krävs en inskränkning i tryckfrihetsförordningen. Ett viktigt spørsmål är emellertid om det skydd som uppställs för personlig integritet i pressen är tillräckligt. Med tanke på den makt media har så har länge fordrats att något måste ske. Som det ser ut idag kan media i stort sett skriva vad de vill för att sedan gömma sig bakom tryckfriheten. Dock har än så länge inget hänt på detta rättsområde även om förslag till förstärkning av skyddet existerar. Skadestånd torde kunna utgöra ett medel med vilket man kan förstärka privatlivsskyddet i media och samtidigt utge kompensation vid kränkningar även i de fall brottsligt förtal inte föreligger. Personlighetsskyddet har även en koppling till immaterialrätten genom skyddet för den egna bilden. Eventuellt torde skyddet för egen bild kunna förstärkas inom den immaterialrättsliga sfären.

Frågan om personlig integritet i pressen är komplicerad och det krävs fölaktligen att en rimlig balans upprättas mellan vår grundlagsstadgade tryckfrihet och vårt behov av ett integritetsskydd i media. Det spørsmål som kvarstår är hur detta skall ske i svensk rätt. I ett relativt nyligen avgjort fall från Europadomstolen kan situationen för tabloidpressen ha förändrats på en viktig punkt. Så som skyddet ser ut idag kan således den svenska grundlagen anses stå mot de mänskliga rättigheterna.

Förord

Med detta examensarbete avslutar jag mina studier vid Juridiska Fakulteten i Lund. Jag vill främst rikta ett tack till min handledare Eva Lindell-Frantz för god handledning under arbetets gång. Jag vill även tacka Ulla Källgren, Anders och min familj för era synpunkter och allt ert stöd.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
BSkL	Brottsskadelagen (1978:413)
Ds	Departementsserien
EKMR	Europakonventionen för mänskliga rättigheter
HD	Högsta Domstolen
HovR	Hovrätten
JK	Justitiekanslern
JT	Juridisk tidskrift vid Stockholms Universitet
KU	Konstitutionsutskottet
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv, Avd. 1
PO	Allmänhetens pressombudsman
PON	Pressens opinionsnämnd
Prop.	Proposition
RF	Regeringsformen (1974:152)
SkL	Skadeståndslagen (1972:207)
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
TF	Tryckfrihetsförordningen (1949:105)
URL	Upphovsrättslagen (1960:729)
YGL	Yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469)

1 Inledning

1.1 Introduktion och bakgrund

Media har en stark roll i dagens samhälle och kränkningar av den enskildes personliga integritet blir således allt fler och allt grövre. Likaså den hårdnande tidningskonkurrensen och samhällsklimatet i stort bidrar till att media och främst skvallerpressen inte skyr några medel för den ekonomiska vinningen och den enskildes integritet blir följaktligen inte sällan utsatt.

Personlighetsrätten har av tradition inte någon framträdande position i svensk rätt och har länge ägnats relativt begränsad uppmärksamhet. I Sverige föreligger inte någon enhetlig eller allmän personlighetsrätt vilket det gör i flertalet europeiska länder. Istället finns det bestämmelser i skilda lagar och förordningar om skydd för den personliga integriteten.¹ Personlighetsrätt är en samlingsbeteckning för den rätt som skyddar människor från kränkning av den personliga integriteten. Kränkning av privatlivet i media i form av text och bild anses utgöra en del i denna rätt.

I ett rättssamhälle av idag torde det dock vara en självklarhet att ha ett starkt skydd för den personliga integriteten. Med anledning av medias makt föreligger det idag ett ökat behov av ett skydd mot kränkning av privatlivet i media i svensk rätt. Detta är emellertid ett känsligt område med tanke på den tryckfrihet som sedan länge haft och fortfarande har en central ställning i det svenska rättssamhället. Den fria pressen utgör en nödvändig komponent i ett demokratiskt land. I Sverige har vi sedan länge en tradition att värna om allmänintresset framför den personliga integriteten. Detta härleds främst från vår offentlighetsprincip från 1700-talet, som är en viktig och utmärkande del av den svenska demokratin.

Frågan om personlig integritet är komplicerad och en avvägning mellan yttrandefrihet och personlig integritet är svår. Enbart inom EU varierar lösningarna på problematiken från land till land beroende på vilken roll man tilldelar tryck- och yttrandefrihet och hur man definierar begreppet personlig integritet. Ett intressant spørsmål är således hur man valt att lösa problematiken i svensk rätt och huruvida skyddet för enskilda vilka utsätts för kränkande publicering i form av text och bild är tillräckligt i Sverige idag.

Detta ämne är särdeles intressant med tanke på den dom² som föll i Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna i juni 2004. I detta anmärkningsvärda fall fälldes Tyskland för brott mot skyddet för privatlivet enligt artikel 8 i Europakonventionen (EKMR). Fallet rörde prinsessan Caroline av Monacos oförmåga att vidta åtgärder för att stoppa den tyska

¹ Bernitz, Ulf m.fl., *Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens*, s. 99.

² *Case of Von Hannover v. Germany*, application nr. 59320/00.

skvallerpressen från att publicera paparazzibilder från hennes privatliv. I detta fall rörde det bilder som tagits på henne i vardagliga situationer, dvs. i hennes privata liv, och som sedermera publicerats. Att Tyskland inte hade vidtagit åtgärder för att skydda offentliga personer från denna typ av publicitet ansågs utgöra en kränkning av de mänskliga rättigheterna.

1.2 Syfte

Det huvudsakliga syftet med föreliggande arbete är således att klargöra hur skyddet för kränkning av personlig integritet i media ser ut i Sverige samt undersöka den problematik som finns på rättsområdet. Jag kommer därmed att utreda och granska huruvida det skydd som uppställs är tillräckligt och om så ej är fallet, ge förslag på ändringar. Mitt syfte är även att lyfta fram den problematik som föreligger på området utifrån två aspekter, en skadeståndsrättslig och en immaterialrättslig och på så sätt belysa rättsområdet och ge förslag på hur skyddet i media för publicitetsskador bättre kan tillgodoses. Förhoppningsvis kan uppsatsen bidra till att uppmärksamma några av de intressanta frågor som finns inom ämnesområdet och som fortfarande är relativt outredda.

För att infria detta syfte kommer jag att behandla följande frågeställning:

- Hur ser skyddet för kränkning av personlig integritet i media ut?
- Kan detta skydd för kränkningar av privatlivet förstärkas och, i sådant fall, hur?
- Är skadestånd en lämplig form för att komma till rätta med kränkningar i media?
- Om ja, hur kan man öka den kränktes möjlighet att utfå ersättning?
- Finns det en immaterialrättslig lösning på den förevarande problematiken?
- Uppfyller svensk rätt, med anledning av domen i Europadomstolen, åtagandena i Europakonventionen för mänskliga rättigheter?

1.3 Metod och material

Föreliggande uppsats utgör huvudsakligen en de lege lata framställning och tar följaktligen sikte på att klargöra gällande rätt. Uppsatsen syftar även till viss del att ge reflektioner och uttalanden de lege ferenda. Jag har därför använt mig av en rättsdogmatisk metod där lagstiftning, offentligt tryck samt doktrin har utgjort basen för att erhålla grundläggande kunskap om personlighetsrätten inom media i Sverige. Förevarande uppsats består av såväl deskriptiva som analytiska delar. Kapitlen inleds som regel med deskriptiva delar och avslutas med delanalyser där jag söker uppnå en belysning av aktuell problematik samt påvisa brister och redogöra för eventuella möjliga lösningar.

Då det inte existerar någon uppsjö av svenska författare som nyligen behandlat den problematik som förevarande uppsats har för avsikt att behandla, har jag således varit hänvisad till litteratur som har några år på nacken. Dock har inga större förändringar skett på området fram till dags dato. Jag har därför till stor del utgått från en departementspromemoria från 1994 (Ds 1994:51) som varit en uppföljning på betänkandet Privatlivets fred från 1980 (SOU 1980:8), från vilken en hel del material även hämtats. Båda dessa berör och behandlar till viss del ämnesområdet ifråga. Även Marianne Levin har i sin bok, Rätt till egen bild från 1986, behandlat närliggande område som varit av vikt för min uppsats, varför även den utgör en frekvent källa. Då det saknas en allmän personlighetsrätt i svensk rätt är en naturlig följd härav att praxis på området är bristfällig.

1.4 Avgränsning

Ämnesområdet jag har valt att skriva om besitter inte några konkreta ramar utan de olika rättsområdena vävs in i varandra. Med detta som grund har det varit svårt att hitta en rimlig avgränsning och hindra arbetet från att spreta ut alltför mycket åt olika håll. Materialtillgången i ämnet har, som anförts, varit skral varför egna analyser till stor del förekommer. Detta är dock ett ämne som lämpar sig väl för analyser.

Uppsatsen avser att behandla den personliga integriteten i ideell mening och främst förhållandet mellan skyddet för den personliga integriteten och yttrandefriheten i tryckt skrift. Jag kommer följaktligen inte att redogöra för personlighetsrätten i sin helhet. Sålunda utelämnas här frågor som rör kränkning av den personliga integriteten i fysisk mening, personuppgiftsregistrering samt sekretess. Det har inte heller varit önskvärt eller rimligt att gå in djupare i varje rättsområde utan jag har istället velat skapa en förståelse för problematiken i helhet runt personlighetsrätten i media. Av de tryckfrihetsrättsliga reglerna kommer jag endast att beröra de som är relevanta för min framställning. Vad gäller de straffrättsliga reglerna är det endast ärekränkingsbrotten som redogörs för. Arbetet syftar till att gälla endast nu levande personer, varför förtal av avliden inte behandlas. Vidare tar uppsatsen inte upp andra påföljder än skadestånd vid en kränkning av personlig integritet i media.

Jag har i detta arbete valt att avgränsa mig till skyddet för den personliga integriteten i tidningspressen då det är det medium vilket står för majoriteten av privatlivskränkningarna i vårt land idag. Kränkningar både i form av text och av bildpublicering kommer därmed att behandlas. Jag har för avsikt att fördjupa arbetet i en skadeståndsrättslig aspekt vilket följaktligen kräver en förståelse för ämnet och för samtliga aspekter runt omkring som är av vikt. Jag kommer även att behandla en immaterialrättslig aspekt på rättsområdet, vilken dock endast kommer att beröras översiktligt. Det kan klargöras att den skadeståndsrättsliga aspekten är tillämplig både vad gäller *bild samt text* i media medan den immaterialrättsliga aspekten endast berör publicerade *bilder* som kränker privatlivet.

1.5 Terminologi

I uppsatsen använder jag mig växelvis av begreppen ”kränkning av personlig integritet”, ”kränkning av privatlivet” och ”publicitetsskador”. Dessa kommer dock att ha samma innebörd i mitt arbete. Det jag syftar på är sålunda skyddet för personlig integritet i ideell mening i pressen och följaktligen inte begreppet i allmänhet.

Jag använder mig även emellanåt av det vidare begreppet ”media” då jag syftar på tidningspressen. Media i detta arbete inbegriper således *inte* andra medier såsom radio och TV.

1.6 Disposition

Framställningen kommer genom kapitel 2 att inledas med att behandla begreppet och definitionen av personlig integritet, vilket är av vikt för den grundläggande och fortsatta förståelsen av ämnesområdet. Här redogör jag således för de svårigheter som finns med att definiera begreppet i svensk rätt samt vad som kan anses utgöra kränkning av personlig integritet i media. En kort redogörelse för skyddet för privatlivet, vilken finns uppställd i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, kommer även att företas i detta kapitel.

I de följande kapitlen är dispositionen upplagd på så sätt att först behandlas de aktuella regler eller den lagstiftning som föreligger på området för att sedan följas av delanalyser där brister i skyddet påvisas och förslag ges på ändringar, vilka kan förstärka skyddet för den personliga integriteten i media.

I kapitel 3 samt 4 behandlas de bestämmelser och den lagstiftning som är aktuell inom rättsområdet. Dessa två kapitel är av vikt för att få en inblick i rättsläget och den problematik som finns på området. I kapitel 3 redogör jag således för den tryckfrihet som är grundlagsstadgad i svensk rätt. Jag kommer även i kapitlet att ta upp regler om ansvar samt hur jurysystemet ser ut, då detta regleras i tryckfrihetsförordningen. Här kommer även att redogöras för de pressetiska regler som uppställts av pressen själv till skydd för personlig integritet. I delanalysen analyserar jag följaktligen situationen och diskuterar brister samt olika förslag till förstärkning av personlighetsskyddet. I det fjärde kapitlet redovisar jag de straffregler som aktualiseras i brottsbalken samt tryckfrihetsförordningen vid tryckfrihetsbrott och analyserar huruvida ändringar kan ske inom detta område.

I kapitel 5 redogörs således för möjligheten till skadestånd idag, huruvida skadestånd utgör en adekvat sanktion för att reducera kränkningar och huruvida man eventuellt kan förstärka skyddet för kränkningar i media för den enskilde genom ökad möjlighet till ersättning. Sedermera behandlas

översiktligt i kapitel 6 den immaterialrättsliga aspekten av personlighetsrätten och den tänkbara förstärkning av personlighetsskyddet som där existerar. Båda kapitlen avslutas sedermera med varsin delanalys avseende de brister som existerar, hur man kan förstärka personlighetsskyddet samt den problematik som då aktualiseras.

Arbetet avslutas med en sammanfattande analys där jag har för avsikt att sammanfatta uppsatsen, binda samman de olika delanalyserna och således söka besvara de frågor, och främst den sistnämnda frågan, som uppställts inledningsvis i arbetet.

2 Personlig integritet

2.1 Definition av begreppet

Behovet av och känslan av rätt till personlig integritet och ett privatliv är inget nytt påfund även om det troligtvis blivit mer aktuellt och påtagligt i dagens samhälle. Människor har i alla tider haft ett behov av en privat sfär, en plats där man kan vara för sig själv. Om man slår upp Svenska Akademiens ordlista har ordet integritet betydelsen ”ofördärvat tillstånd”, ”frihet från inblandning” och ”oberoende”. I dagens samhälle där media har makten kommer det kommersiella intresset i första hand. Det är då som skyddet för den enskildes personliga integritet får stå tillbaka för den ekonomiska vinningens skull. Som ett resultat härav har begreppet personlig integritet ånyo blivit aktuellt.

I USA argumenterade 1890 pionjärerna på detta område, juristerna Samuel Warren och Louis Brandies, i en artikel i *Harvard Law Review*, för rätten att få vara i fred (*The right to privacy*). Denna artikel vände sig mot den skvallerpress och sensationshunger som hade tagit sin början under 1800-talets senare del. De båda juristerna väckte därmed frågan om skydd för den enskildes privatliv vilket således är början på personlighetsrättens område.³

Sverige har som nämnts ovan inte någon enhetlig personlighetsrätt. En orsak till detta kan sägas bero på svårigheterna med att definiera begreppet ”personlig integritet” eller ”rätten till privatliv”. Våra anspråk på personlig integritet är olika och varierar från person till person, vilket gör det svårt att definiera begreppet. Vissa människor vill leva helt i fred medan andra alltid vill stå i rampljuset till och med när det är ofördelaktigt. Begreppet är sålunda till stora delar subjektivt. Risken med *en* definition kan därmed bli att begreppet antingen blir för snävt, (ex. var och en måste samtycka i varje situation) eller för vitt, (ex. en allmän rättighet att bli lämnad ifred).⁴ Begrepp som ”personlighetsrätt”, ”personlig integritet” samt ”privatlivets helgd” används därför i svensk rätt relativt synonymt med varandra vilket beror på att man aldrig har behövt fastställa några egentliga avgränsningar.⁵

I samband med olika utredningar har dock innebörden av begreppet ”personlig integritet” diskuterats flitigt. Vid den internationella juristkonferensen i Stockholm 1967 antogs en resolution med innehållet att rätten till privatliv eller ”right of privacy” innebär en rätt för individen att leva sitt eget liv med ett minimum av inblandning. Rätten skyddar därmed den enskilde från myndigheter, allmänhet och andra individer.⁶

³ Brandies, Louis, Warren, Samuel, *The right to privacy*, s. 193 ff.

⁴ Freese, Jan m.fl., *Privatlivets helgd*, s. 15 f.

⁵ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 9.

⁶ Strömholm, Stig, *The right of privacy*, s. 237.

Åke Lögberg använder sig av en annan definition av personlighetsrätt, följaktligen "[...] rätten för en person eller möjligen en grupp av personer att i viss mån kunna bestämma möjligheterna för andra personer att taga del av information om honom (gruppen) eller använda hans (dess) namn eller bild eller andra personliga attribut i reklam eller annat kommersiellt syfte".⁷

Bernitz, Karnell, Pehrson och Sandgren har i sin bok en begreppsbildning av personlighetsrätt som ett omfattande begrepp vilket inbegriper ett stort antal rättighetstyper. Bland annat inkluderas upphovsmännens ideella rätt samt lagen om namn och bild i reklam i begreppet.⁸

Marianne Levin anser i likhet med Bernitz m.fl. att personlighetsrätt är ett vidsträckt begrepp som innefattar såväl personlig integritet, i fysisk som psykologisk mening, som immaterialrättslagstiftningens skydd för skapandet.⁹

Dessa definitioner av begreppet stämmer till stor del även överens med den indelning Kommittén mot ideell skada uppställer i sin utredning från 1992 där de delar in hela integritetsskyddet i följande kategorier, där "personlig integritet" utgör en underavdelning till "integritet".¹⁰

- Rumslig integritet (hemfriden)
- Den materiella integriteten (egendomsskydd)
- Den kroppsliga integriteten (skydd för liv och hälsa)
- Den personliga integriteten i fysisk mening (skydd för personlig frihet och rörelsefrihet)
- Den personliga integriteten i ideell mening (skyddet för privatlivet och för personligheten)

I förevarande arbete kommer jag dock att avgränsa mig till den personliga integriteten i ideell mening. Fortsättningsvis kommer jag att benämna detta personlig integritet.

2.2 Kränkning av personlig integritet i media

Kränkningar i media kan bestå av betydligt mer än det som utgör kränkning enligt brottsbalken och tryckfrihetsförordningen, dvs. förtal i tryckt skrift, vilket ger rätt till gottgörelse för den kränkta. Den största delen av de privatlivskränkningar som sker dagligen är inte av den allvarligare karaktären. Gränsen mellan brottsligt förtal och uppgifter som inte är missaktande men som likväl är av känslig natur och kan medföra skada, är

⁷ Prop. 1975/76:209, s. 269.

⁸ Bernitz, Ulf m.fl., *Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens*, s. 99.

⁹ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 10.

¹⁰ SOU 1992:84 s. 187.

svår att dra.¹¹ Kränkningar av privatlivet i media kan ta sig olika uttryck. Till viss del kan kränkningarna bestå av skrivelser som inte är sanna utan påhittade och således ogrundade, s.k. rent skvaller. Dessa kan i bästa fall anses utgöra tryckfrihetsbrott i form av förtal. Kränkningarna kan även bestå av skrivelser som i och för sig är sanna men som är av intim och privat karaktär och som personen i fråga inte vill skall komma till allmänhetens kännedom. Detta kan upplevas som oerhört kränkande för personen ifråga utan att det konstituerar ett brott. Även bilder av denna karaktär utgör kränkningar av privatlivet. Dessa fall kan dock anses utgöra ett överskridande av de pressetiska regler som uppställs av pressen att följa. Vid ett övertramp av de pressetiska reglerna utgår emellertid ingen gottgörelse till den enskilde kränkte, vilket kommer att behandlas mer längre fram i uppsatsen.

Kränkningar i media drabbar inte sällan kända personer som på ett eller annat sätt valt att stå i offentlighetens ljus. Detta innebär inte att de är mindre kränkande. Tyvärr kan denna typ av privatlivskränkningar även drabba icke kända personer som plötsligt kommit i blickfånget, kanske på grund av sitt förhållande i form av barn eller vänner till kända personer. Dessa drabbas då ofta extra hårt. Ett annat fall kan röra reportage om tvivelaktigheter hos en förening, grupp eller organisation vilket därmed även kan drabba personer som är helt oskyldiga.¹² Likväl vid olyckor samt vid brott kan icke tidigare kända människor hamna i rampljuset utan egen fri vilja och därmed få sitt privatliv granskat och dissekerat. Ett bra exempel på detta är den s.k. 35-åringen som häktades för mordet på utrikesminister Anna Lindh och hängdes ut i pressen för att senare frias från alla misstankar. Diskussionen som sedan följde handlade om huruvida mannen hade möjlighet att utfå skadestånd från de mediaföretag som hängt ut honom. Advokat Leif Silbersky hävdade att 35-åringen kunde stämma media på stora skadeståndsbelopp på grund av den enorma kränkning han utsatts för. Advokat Peter Danowsky, som på senare tid försvarat flera mediaföretag i förtalsmål, menade å andra sidan att det inte var så säkert. 35-åringens namn hade aldrig läckt ut i media och frågan var om inte de uppgifter som kom fram rättfärdigades av ett allmänintresse.¹³ Uppgifterna som läckt ut kan då inte utgöra förtal i form av tryckfrihetsbrott. Dessa skilda synsätt från två advokater visar på hur osäkert rättsområdet är idag och att det följaktligen behövs ett starkare personlighetsskydd för denna typ av kränkningar.

Spännvidden av situationer som kan anses vara angrepp på personlig integritet framgår även av den kränkingskatalog som har upprättats av professor Stig Strömholm.¹⁴ När det gäller kränkning av personlig integritet i pressen är det främst punkterna 11 till 14 som är aktuella inom ramen för föreliggande arbete och således redovisas:

11. Avslöjande inför offentligheten av annans privata förhållanden;

¹¹ Lännergren, Bengt, Widebäck, Ulf, *Rätten att vara i fred*, s. 76.

¹² Motion 1997/98:K304, *Personlig Integritet*.

¹³ www.di.se, artikel 2003-09-24, kl. 13.50 2004-12-05.

¹⁴ Strömholm, Stig, *Integritetsskyddet*, SvJT 1971, s. 698 f.

12. Olika former av nyttjande av annans namn, bild eller liknande identifieringsmedel;
13. Missbruk av annans ord eller meddelanden (exempelvis genom förvrängda eller uppbyggda intervjuer);
14. Angrepp på annans heder och ära.

Det finns även åtskilliga typer av *bildmässiga* intrång i privatlivet som kan ske utan rättsliga sanktioner på grund av att den tryckfrihet vi har i svensk rätt inte gör det illegalt. Marianne Levin har ställt upp följande exempel:

- Bilder tagna med teleobjektiv på kändisar av s.k. paparazzifotografer.
- Intima reportage med bilder tagna vid ett helt annat tillfälle.
- Montage- och genrebilder på identifierbara personer.
- Bilder tagna utan samtycke vid olyckor eller i samband med brott.¹⁵

Om bilderna är känsliga kan ärekränkning och tryckfrihetsbrott anses föreligga men det krävs förhållandevis mycket för att en bild skall betraktas som ärekränkning och därmed brottsligt förtal. I många fall rör det sig om kränkningar som inte har karaktär av ärekränkning i BrB men vilka ändå kränker den enskildes personliga integritet och dennes rätt att få vara ifred.

Att få sin bild publicerad utan samtycke är en kränkning även om bilden inte används i ett från samhällets synpunkt negativ situation. Att se sig själv i bild vid svår sorg eller vid olycka kan uppfattas som en kränkning av den berörde. Kränkning kan således ske utan att något nedsättande i egentlig mening förekommit om en person, genom att det sker ett exploaterande och blottläggande av personen och hans eller hennes privatliv. Lagen är då inte tillämplig, trots att kränkningen kan kännas lika allvarlig.

Bildens betydelse i det moderna samhället är oerhört stor och massmedia skyr i stort sett inga medel för att få bilden med stort B publicerad. Människor idag utnyttjas på ett allt hänsynslösare sätt där den enskildes integritet är utsatt.¹⁶

2.3 Personlig integritet – en rättighet?

Det finns åtskilliga anledningar till varför personlig integritet skall betraktas som en rättighet. I den resolution som antogs 1967 i Stockholm slog man fast att rätten till privatliv är en fundamental mänsklig rättighet och ett viktigt led i att uppnå mänsklig lycka.¹⁷ Att respektera den personliga integriteten är att visa respekt för personen, vilket kan ses som en grundläggande rättighet i sig, vilken inte behöver motiveras. Även om personlig integritet är en rättighet är den inte att se som en absolut sådan. Man kan istället se den som en *prima facie*-rättighet, vilken i en konkret

¹⁵ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 15 f.

¹⁶ A.a. s. 13 f.

¹⁷ Stömholm, Stig, *The right of privacy*, s. 237.

handlingssituation kan sättas ur spel om den kommer i konflikt med någon annan rättighet som väger tyngre.¹⁸

Att personlig integritet anses vara en mänsklig rättighet framgår av den universella förklaringen om de mänskliga rättigheterna som antogs av FN:s generalförsamling 1948 och som ligger till grund för dagens Europakonvention om skydd för de mänskliga rättigheterna. Här framhåller man i inledningen att dessa rättigheter härrör från de inneboende värdena hos varje människa.¹⁹

Sverige ratificerade Europakonventionen redan 1953 och den har gällt som lag i Sverige sedan EU-medlemskapet 1995 då den inkorporerades i svensk rätt. Den gavs dock inte status av grundlag utan endast ”vanlig” lag.²⁰ Detta medförde en fråga om vad som skulle inträffa om konventionen stod i konflikt med annan svensk lag och hur man skulle hantera det. För att lösa detta infördes en regel som stadgade att ingen lag eller annan bestämmelse får stiftas som står i konflikt med konventionen.²¹

Artikel 8 i Europakonventionen för mänskliga rättigheter lyder som följer:

”Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.”

Rättigheten i artikel 8 innebär att staten inte får lov att ingripa i rättigheten förutom när det sker genom lag samt om det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Artikeln innefattar även en skyldighet för staten att vidta positiva åtgärder, exempelvis genom lagstiftning, för att se till att den enskildes rätt är skyddad på ett tillfredsställande sätt. En stat kan följaktligen anses ha brutit mot artikel 8 på grund av att man tolererar en viss situation och inte har skapat något skydd på rättsområdet.²² Detta torde vara fallet för Tysklands del i fallet med Caroline av Monaco som nämnts ovan. Regeln syftar främst till att skydda enskilda i förhållande till det allmänna men ger även skydd när privata rättssubjekt kränker den personliga integriteten hos andra privata rättssubjekt. Detta under förutsättning att det finns brister i det skydd som staten ger enskilda enligt konventionen.²³

Artikel 10 EKMR, om skydd för yttrandefriheten och därmed pressfriheten, är den artikel som främst används för att rättfärdiga kränkningar av privatlivet i artikel 8. Media använder sig således ofta av artikel 10 när de hävdar att deras läsare är berättigade att veta allt om offentliga personers privatliv. Både artikel 8 och 10 uttrycker fundamentala rättigheter i ett demokratiskt samhälle. Ingen av dem är en absolut rättighet eller ligger

¹⁸ SOU 1997:39 s. 801.

¹⁹ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 17.

²⁰ A.a. s. 41.

²¹ Jfr. RF 2:23.

²² Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 220 f.

²³ www.riksdagen.se/debatt./9899/forslag/Jo1/JO100119.ASP, (*Integritetsregleringen i stort*) 2004-10-21 kl. 9.30.

högre hierarkiskt sett då de anses ha lika värde.²⁴ Rättigheterna är emellertid försedda med vissa inskränkningar för att inte hamna i konflikt med varandra eller andra rättigheter. Situationer när den ena måste ge vika för den andra inträffar emellanåt. Dylika situationer skall avgöras enligt den s.k. proportionalitetsprincipen, vilket innebär att en avvägning görs mellan intresset av skydd för privatlivet och intresset av yttrandefrihet. Det görs således en avvägning av hur stort ingreppet i den enskildes rätt är samt hur starkt det behov är som skall tillgodoses genom ingreppet.²⁵

²⁴ Resolution 1165 (1998) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on the right to privacy, p. 10 och 11.

²⁵ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 61.

3 Tryckfrihet och det massmediala skyddet

3.1 Inledning

Sverige saknar ett allmänt skydd för den personliga integriteten.²⁶ I 1 kap. 2 § tredje stycket RF stadgas dock en *målsättning* som ger uttryck för att ge den enskilde ett sådant skydd. Det allmänna skall således enligt regeringsformen värna om den enskildes privatliv.²⁷ Stadgandet är inte rättsligt bindande men har betydelse vid den offentliga maktutövningen. Det har emellertid i praktiken fått liten betydelse.²⁸ En av orsakerna till detta torde ligga i att tryck- och yttrandefrihetsbestämmelserna i Sverige är grundlagsstadgade och därför innehar en central ställning i vårt demokratiska land. Dessa grundlagar inskränks därför endast undantagsvis i förhållande till andra intressen som exempelvis personlig integritet.²⁹ Detta bidrar till att skyddet för den personliga integriteten är relativt svagt. Hur ser då skyddet för personlig integritet ut idag? I Sverige föreligger ett massmedialt regelverk i form av pressetiska regler. Dessa utgör, tillsammans med bestämmelserna om tryckfrihetsbrott i brottsbalken jämte tryckfrihetsförordningen, skyddet för den enskildes personliga integritet i Sverige idag. De pressetiska reglerna är just regler och ger således inte ett rättsligt skydd. Dessa regler kommer att behandlas i förevarande kapitel medan jag redogör för straffbestämmelserna i kapitel 4.

3.2 Tryckfrihet

Varje svensk medborgare är enligt 1 kap. 1 § TF tillförsäkrad rätten att i tryckt skrift yttra sina tankar och åsikter, offentliggöra allmänna handlingar samt meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst. Tryckfrihetens syfte anges i samma lagrum vara att säkerställa ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning.³⁰

Tryckfrihetsförordningen är den grundlag som tillämpas på skrift framställt i tryckpress. Till skrift hänförs även *bild* även då den inte åtföljs av skrift.³¹ År 1766 infördes tryckfrihet för första gången i vårt land och vi blev därmed ett av de första länderna i världen att avskaffa censuren.³² Traditionen av starka rättigheter på yttrandefrihetsområdet är förmodligen en betydande

²⁶ Ds 1994:51, s. 12.

²⁷ Lännergren, Bengt, Widebäck, Ulf, *Rätten att vara i fred*, s. 12 och 75.

²⁸ SOU 1992:84, s. 190 f.

²⁹ Jfr. 2:13 RF.

³⁰ Jfr. 1:1 andra stycket TF.

³¹ Jfr 1:5 tredje stycket TF.

³² Axberger, Hans-Gunnar, *Tryckfrihetens gränser*, s. 81.

orsak till att integritetsskyddslagstiftning haft och fortfarande har en relativt svag ställning i Sverige. Den tryckfrihetsförordning vi har idag (1949:105) trädde i kraft den 1 januari 1950.³³ Denna grundlag får enbart inskränkas under vissa förutsättningar, däribland till skydd för privatlivets helgd och då endast genom lag.³⁴ Den grundlagsstadgade tryckfriheten inskränker därmed skyddet för personlig integritet i media. Detta utgör skillnaden mot flertalet europeiska länder där tryckfrihet saknar status som grundlag och där personlig integritet därför har ett större skydd.³⁵

För att ingripanden skall få ske på grund av innehållet i en text krävs att framställningen utgör ett brott, dvs. ett tryckfrihetsbrott enligt 7:4 eller 7:5 TF.³⁶ I TF föreligger skydd för kränkning av personlig integritet i 7:4 p. 14-15 som stadgar tryckfrihetsbrott om ett ärekränkingsbrott är uppfyllt enligt 5 kapitlet i BrB, vilket innebär att dubbel kriminalisering krävs.³⁷ Det medför att den som anser att hans personliga integritet kränkts i en skrift måste visa på att skriften innefattat ett ärekränkingsbrott i BrB vilket tillika utgör ett brott uppräknat i TF.³⁸ TF är en exklusiv straff- och processlag vilket stadgas i 1:3 TF. Detta innebär att i de fall där TF gäller, gäller den exklusivt och de sedvanliga reglerna i BrB tillämpas således inte. Som exempel kan nämnas reglerna om brott då dubbel kriminalisering krävs, vilket anförts ovan, men även vid ansvar då exklusivitetsprincipen innebär att endast de personer som är uppräknade i TF kan fällas till ansvar.³⁹

Det måste hela tiden ske en avvägning mellan tryckfrihet och skydd för personlig integritet, vilka utgör två motstående intressen. Om skyddet för personlig integritet i Sverige skall förstärkas krävs att det intresset väger tyngre i förhållande till intresset av att ha en oinskränkt tryckfrihet.⁴⁰ Frågan är emellertid huruvida en väl gjord avvägning råder mellan intressena idag. Den avvägning som gjorts i Sverige där vi tilldelat tryckfriheten grundlagsskydd medför att tryckfriheten till viss del hindrar våra möjligheter att värna om privatlivet.

3.2.1 Ansvaret

Vid en kränkning av personlig integritet i pressen som utgör ett tryckfrihetsbrott använder man sig av ett fingerat ansvar enligt bestämmelserna i tryckfrihetsförordningens 8 kapitel. Vanliga ansvarsregler inom straffrätten gäller således inte på grund av TF:s exklusivitet i frågan. Detta innebär att vem som är upphovsman till texten eller bilden inte spelar någon roll, utan en i förväg av lagen utpekad person hålls som ansvarig.⁴¹

³³ Nylander, Christina, *Medierätt 1*, s. 31.

³⁴ Jfr. 2:13 RF.

³⁵ Ds 1994:51, s. 89-156.

³⁶ A.a. s. 69 f.

³⁷ Strömberg, Håkan, Axberger, Hans-Gunnar, *Yttrandefrihetsrätt*, s. 65 f.

³⁸ Warnling-Nerep, Wiweka, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, s. 93.

³⁹ A.a. s. 33 och 38.

⁴⁰ Ds 1994:51, s. 72, Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 61.

⁴¹ Nylander, Christina, *Medierätt 1*, s. 85.

TF bygger på principen om ensamansvaret som innebär att endast en person skall hållas ansvarig för tryckfrihetsbrottet.⁴² Denne person är den ansvarige utgivaren och han innehar således ansvaret för innehållet i texten eller för den publicerade bilden enligt 8:1 TF. Dock krävs för möjlighet till ansvar att samtycke till utgivning föreligger enligt 1:6 TF. Syftet med denna ansvarsform bygger på principen att det alltid skall finnas någon som kan göras straffrättsligt ansvarig.⁴³ Placeringen av straffansvaret vid tryckfrihetsbrott har även betydelse för skadeståndsansvaret vilket kommer att närmare redogöras för nedan. Om utgivaren emellertid inte kan ställas till svars följer en ansvarskedja och rangordning där ägaren blir närmast ansvarig efter utgivaren. Om oklarheter om vem som är ägare föreligger övergår ansvaret till tryckaren och i sista hand till spridaren. Den enskilde journalisten är sålunda aldrig ansvarig.⁴⁴ Detta kan jämföras med fransk rätt där man har en utvidgad ansvarskrets som sträcker sig till flera befattningshavare, vilket inkluderar tryckaren, distributören samt förlagschefen.⁴⁵

3.2.2 Jurysystemet

Den stora och viktiga skillnaden mellan förtal enligt brottsbalken (vilket närmare kommer att redogöras för i kapitel 4) och enligt tryckfrihetsförordningen ligger som tidigare anförts i det processuella. Det senare brottet prövas närmare bestämt under medverkan av en jury, om inte parterna avtalat om annat.⁴⁶ Bestämmelserna härom står att finna i 12 kapitlet i TF varför jurysystemet kommer att redogöras för här. Jurysystemet används således i svensk rätt endast i mål som gäller tryck- och yttrandefrihetsbrott. Systemet har sin historiska bakgrund i upplysningstidens tankar om medborgerlig förankring i dömandet över fri- och rättigheter, vilket i sin tur sannolikt inspirerats av det gamla engelska jurysystemet.⁴⁷ Juryn består av nio lekmän och för fällande beslut krävs två tredjedelars majoritet dvs. minst sex jurymedlemmar. Därav är det relativt vanskligt att få till stånd ett fällande beslut. Juryn är avsedd att spegla samhället i stort och skall därför tillhöra olika samhällsgrupper och företräda olika meningsriktningar. Juryn prövar endast om den aktuella framställningen är brottslig vilket sker när huvudförhandlingen inletts. Frågan om ansvaret samt påföljd och skadestånd bedöms däremot av rätten.⁴⁸ Anser dock juryn att något tryckfrihetsbrott inte har begåtts är rätten bunden härav. Fäller däremot juryn den tilltalade är rätten inte bunden utan kan således fria eller döma enligt en mildare straffbestämmelse.⁴⁹ Juryns beslut kan inte överklagas till högre instans vilket resulterar i att

⁴² Strömberg, Håkan, Axberger, Hans-Gunnar, *Yttrandefrihet*, s. 66.

⁴³ Axberger, Hans-Gunnar, *Tryckfrihetens gränser*, s. 105 och 112.

⁴⁴ Nylander, Christina, *Medierätt 1*, s. 87, Jfr. TF 8:1-4.

⁴⁵ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 42.

⁴⁶ Lännergren, Bengt, Widebäck, Ulf, *Rätten att vara i fred*, s. 17.

⁴⁷ Vallinder, Torbjörn, *Nio edsvurna män*, s. 13.

⁴⁸ Ds 1994:51, s. 76, Strömberg, Håkan, *Tryckfrihetsrätt*, s. 82 f.

⁴⁹ Warnling-Nerep, Wiweka, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, s. 123 f.

praxis i tryckfrihetsmål är tämligen begränsad. Juryns beslut motiveras inte heller vilket naturligtvis kritiserats en hel del.⁵⁰

Jury har sedan 1815 fungerat som skydd för de maktlösa medborgarna mot en övermäktig stat.⁵¹ Detta synsätt kan dock verka förlegat i våra dagar och sakna giltighet. Inte sällan rör det sig i dagens samhälle om den motsatta situationen där det är svaranden som befinner sig i maktförhållande gentemot den enskilde människan som i sin tur känner sig kränkt av media med en stor finansiell styrka och opinionsbildande makt.⁵²

Mot jurysystemet talar även det faktum att det tar emot för en enskild att föra talan mot en periodisk skrift på grund av dels de kostnader det innebär samt att motparten är ett starkt mediaföretag som i allmänhet har bättre tillgång till sakkunniga personer och utredning. Juryprövningen leder inte sällan till en ogillan av talan bl.a. på grund av det som stadgas i 1 kap 4 § TF, att vid tvivel hellre fria än fälla och jury är svår att övertyga om att ett tryckfrihetsbrott har begåtts.⁵³ Denna typ av mål leder även i allmänhet till större uppmärksamhet från medias egen sida än ett mål vid allmän domstol, vilket kan vara tvärtemot vad målsäganden vill åstadkomma.⁵⁴ Även den lekmanamedverkan i jury som var av vikt i gårdagens samhälle kan anses sakna täckning idag då tingsrätter vid brottmål består av nämndemän samt juristdomare. En vanlig domstol torde i dagens samhälle kunna ge minst samma trygghet som en lotteriartad jury.⁵⁵

3.3 Pressens självsanerande verksamhet

Sverige har ett starkt skydd för press och andra medier av tradition hänförliga till vår uppfattning om ett demokratiskt samhälle. Eftersom media har en så mäktig ställning idag, bär de även ett stort etiskt ansvar. Medias ansvar grundar sig därför dels på lagstadgade regler om ärekränkning, vilket skall redogöras för längre ned, samt på egna uppställda etiska regler om publicering.⁵⁶

I Sverige finns sedan länge en tradition av att pressen frivilligt själv tar ansvar för att förhindra missbruk av den vidsträckta tryckfrihet de har. De etiska regler till skydd för den personliga integriteten som tillämpas på mediaområdet bygger därför på frivilliga överenskommelser och åtaganden. Denna självsanering i pressen har tillkommit på deras eget initiativ med inrättandet av Pressens Opinionsnämnd (PON) 1916 och tillsättandet av en Allmänhetens Pressombudsman (PO) 1969.⁵⁷ Dessa båda organ har till

⁵⁰ Lännergren, Bengt, Widebäck, Ulf, *Rätten att vara i fred*, s. 88 f.

⁵¹ Lögdberg, Åke, *Personlighetsrätt*, s. 153.

⁵² Vallinder, Torbjörn, *Nio edsvurna män*, s. 401.

⁵³ Ds 1994:51, s. 169.

⁵⁴ A.a. s. 76.

⁵⁵ Lännergren, Bengt, Widebäck, Ulf, *Rätten att vara i fred*, s. 89.

⁵⁶ Motion 1997/98:K304, *Personlig Integritet*.

⁵⁷ Lögdberg, Åke, *Personlighetsrätt*, s. 117.

uppgift att övervaka de uppställda pressetiska reglerna samt hur dessa följs i periodisk skrift.⁵⁸

3.3.1 Pressetiska regler

För att komma till rätta med de kränkningar som inte konstituerar förtal men som likväl kränker privatlivet, har pressetiska regler införts av pressen själv för att ge ett kompletterande skydd utöver det skydd som TF ger.⁵⁹ Med detta menas att om en kränkning som inte är tillräckligt allvarlig för att utgöra ett ärekränkingsbrott i tryckt skrift kan falla under de pressetiska reglerna och klandras. De etiska reglerna syftar till att skydda enskilda mot lidande på grund av publicitet i pressen och innehåller olika anvisningar för media att hålla sig till.⁶⁰ Etiken tar sig följaktligen inte i uttryck som en formell regeltillämpning utan endast i en ansvarig hållning för publicering. Reglerna är med andra ord avsiktligt oprecisa och uttrycker endast hållpunkter och värderingar för media att följa.⁶¹ Dessa regler är emellertid just etiska regler och har därför inte någon juridisk sanktion knuten till sig.⁶² Den kränkte har därför inte någon möjlighet att utfå ersättning enbart med åberopande av dessa regler. Vid ett brott mot de pressetiska reglerna får den felande tidningen endast utbetala en mindre expeditiönsavgift till PO och PON.

Det kan konstateras att skyddet för den personliga integriteten i de etiska reglerna till viss del har blivit svagare, vilket är oroväckande i en tid då massmedia alltmer tänjer våra gränser och då snarare ett utökat skydd hade varit välkommet. Vad gäller hänsynen till den personliga integriteten stadgas i punkt 7 i de pressetiska reglerna (se bilaga) att *noga överväga* publicitet som kan kränka privatlivet såvida inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning. Här har dock skett en ändring på en väsentlig punkt. Tidigare hette det att man skulle *avstå* från publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Följaktligen har skyddet för personlig integritet försvagats på denna punkt.⁶³ Dock stadgas fortfarande att undantag får ske om ett allmänintresse för samhället föreligger. Det som avses är således ett *allmänintresse* och inte ett *allmänt intresse* vilket avser folks allmänna nyfikenhet. Ett allmänintresse varierar med tiden men kan anses vara detsamma som ett samhällsintresse och betyder att det från samhällets synpunkt skall vara nyttigt.⁶⁴ I punkt 9 stadgas att det åligger media att alltid visa offren för brott och olyckor största möjliga hänsyn. Som exempel kan nämnas de bilder, som togs den 11 september 2003 på Anna Lindh liggandes på bår på väg till ambulansen utanför NK, vilka publicerades av Expressen. Dessa bilder fälldes senare som stridande mot god publicistisk

⁵⁸ Nylander Christina, *Medierätt 1*, s. 90.

⁵⁹ A.a. s. 89.

⁶⁰ SOU 1997:39, s. 234.

⁶¹ Axberger, Hans-Gunnar, *Pressetik*, s. 102 f.

⁶² A.a. s. 99 f.

⁶³ Motion 1997/98:K304, *Personlig Integritet*.

⁶⁴ Axberger, Hans-Gunnar, *Pressetik*, s. 67.

sed enligt punkt 9 och 11. Detta trots beaktandet av det stora allmänintresse som förelåg.⁶⁵ I fråga om publicering av bilder är punkt 11 och 12 av intresse. Punkt 11 stadgar att samtliga regler även skall gälla i tillämpliga delar för bildmaterial. I punkt 12 får inte bildmontage, retuschering eller bildtext utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Montage och förvanskning skall därför alltid anges i direkt anslutning till bilden. Även punkt 14 och 15 stadgar viktiga förhållanden vilka innebär att en person skall anses oskyldig tills dess fällande dom föreligger. Namnpublicering skall därför övervägas noga och man skall avstå från sådan publicering såvida inte ett allmänintresse föreligger. Punkt 15 har fått en mjukare utformning från början av nittiotalet och regeln att inte nämna en brottsmisstänkts namn har mildrats, vilket lett till att namnpubliceringar i svensk press ökat.⁶⁶ Detta har lett till omfattande diskussioner där det hävdats att man inte vill se media som vår tids skampåle där personer hängs ut och dessutom, som i flertalet fall, på osäkra grunder.⁶⁷

Den reglerade pressetiken gör skillnad mellan det offentliga och det privata. Med detta avses en skillnad mellan personer som väljer att träda fram offentligt och de som inte gör det. Man gör även till viss del skillnad mellan olika kategorier av offentliga personer i Sverige. Det vill säga de som ställt sig i rampljuset av egen fri vilja och de som ofrivilligt blivit uppmärksammade. Den som gett sig in i leken måste leken tåla.⁶⁸ I ett demokratiskt land måste massmedia ha möjligheten att noga granska offentliga personer vilka innehar allmänna ämbeten.⁶⁹ Det som belyses om den offentliga personen i fråga måste dock vara relevant till personens ställning i offentligheten. När det finns ett samband mellan privatlivet och den offentliga gärningen anses det fullt legitimt att publicera dessa privata förhållanden.⁷⁰ Dock har den offentliga personen även rätt till ett fredat område och respekt för sitt privatliv enligt de pressetiska reglerna i Sverige. I den rättspraxis som finns på området utgör de kränkta i massmedia, föga förvånande, mer eller mindre kända personer. Kända offentliga personer besitter emellertid ett sämre skydd för den personliga integriteten än andra och får anses tåla större intrång i privatlivet än övriga.⁷¹ Därmed är det inte sagt att de får finna sig i att få hela sitt privatliv utlämnat. Innan de pressetiska reglerna antogs sades även offentliga personer ha rätt till ett privatliv. Detta medtogs dock inte när de pressetiska reglerna formulerades men innebar inte någon ändring i sak.⁷² Uppgifterna måste anses ha ett allmänintresse och den som anser sig kränkt måste följaktligen ha möjlighet att komma till tals och ge genmälen, vilket stadgas i punkt 5 i de pressetiska reglerna.⁷³

⁶⁵ Nylander, Christina, *Medierätt 1*, s. 90 f.

⁶⁶ Axberger, Hans-Gunnar, *Pressetik*, s. 74 f.

⁶⁷ TV-programmet "Debatt", 2005-04-12, kl. 22.00.

⁶⁸ SOU 1980:8, s. 78 f.

⁶⁹ Lännergren, Bengt, Widebäck, Ulf, *Rätten att vara i fred*, s. 61.

⁷⁰ Lögdberg, Åke, *Personlighetsrätt*, s. 36 ff.

⁷¹ SOU 1980:8, s. 77.

⁷² A.a. s. 77 f.

⁷³ Axberger, Hans-Gunnar, *Pressetik*, s. 66 och 85 f.

3.3.2 Allmänhetens Pressombudsman

Pressombudsmannen är det organ som har till uppgift att råda och bistå enskilda som känner sig förfördelade på grund av publicitet i pressen. Dessa har således möjlighet att göra en anmälan till PO. En anmälan skall inkomma inom tre månader från publiceringen. Pressombudsmannen kan även på eget initiativ granska avvikelser från god publicistisk sed och i förekommande fall hänskjuta ärendet till PON för beslut. Skulle PO avskrivna ärendet kan dock den enskilde överklaga avskrivningen till PON.⁷⁴ Tvister som uppstår mellan enskilda och tidningar skall PO försöka lösa genom medling så tidigt som möjligt och snabbt se till att beriktigande eller genmäle sker.⁷⁵ En enskild har således möjlighet till beriktigande och genmäle, vilket innebär att han eller hon i efterhand har rätt att kommentera eller bemöta en uppgift som förekommit i pressen.⁷⁶ Beriktigande innebär att rättelse av uppgifter i sak sker. Genmäle, däremot, innebär ett bemötande av uppgifter i sak och/eller av värdeomdömen.⁷⁷ Då pressens självsanerande verksamhet bygger på frivilliga åtaganden från pressföretagen existerar det inte någon lagstadgad rätt till beriktigande och genmäle. Diskussion om att lagstadga har dock förekommit för att bättre säkra den kränktes möjligheter till att få ge sin version av förhållandena. Det har dock ansetts innebära alltför omfattande lagtekniska förändringar att i grundlag införa en sådan rätt samtidigt som man konstaterat att det system man har idag fungerar. En lagstadgad rätt skulle knappast innebära något effektivare skydd för den enskilde då självsaneringsverksamheten möjliggör snabbare ingripanden.⁷⁸

3.3.3 Pressens Opinionsnämnd

Pressens Opinionsnämnd är en, av pressens huvudorganisationer⁷⁹ inrättad, hedersdomstol. Nämnden behandlar ärenden hänskjutna från PO vilka gäller tillämpning av god publicistisk sed. I dessa ärenden finns inte sällan material från skriftväxlingen mellan tidning och anmälare samt PO:s bedömning av saken. PON avger därpå opinionsuttalanden som offentliggörs men dock inte har någon juridiskt bindande sanktion knuten till sig. Nämndens uttalande om klander mot en tidning för att den åsidosatt god publicistisk sed eller, än värre, grovt brutit mot sådan sed, skall alltid publiceras utan dröjsmål på väl synlig plats i den felande tidningen. För en klandrad tidning utgår även en skyldighet att betala en expeditionsavgift som bidrag till kostnaderna för PO:s och PON:s verksamhet.⁸⁰ Denna avgift

⁷⁴ www.po.se, 2005-01-24, kl. 09.00.

⁷⁵ Ds 1994:51, s. 82 f.

⁷⁶ A.a. s. 64, punkt 5 i de pressetiska reglerna.

⁷⁷ SOU 1983:70, s. 251.

⁷⁸ Ds 1994:51, s. 64 f samt se diskussionen i SOU 1983:70 s. 251 ff.

⁷⁹ Dessa är Publicistklubben, Svenska Journalistförbundet samt Svenska Tidningsutgivareföreningen.

⁸⁰ Ds 1994:51, s. 83 f.

ligger idag på 10 000 kr alternativt 25 000 kr beroende på om tidningens upplaga understiger eller överstiger 10 000 exemplar.⁸¹

Till PO inkommer årligen runt 400 anmälningar om kränkning.⁸² Om man ser till PO och PON:s förhållandevis stora mängd klandrade fall uppstår lätt tvivel om effektiviteten av de pressetiska reglerna i praktiken. Effekten av självsaneringsverksamheten förefaller inte ha blivit den man ville uppnå. Man kan därför fråga sig om pressen idag verkligen följer de etiska regler som finns uppställda för dem. Vid en jämförelse av antalet fall mellan år 2000 och 2004 visar det sig att mindre än hälften av det totala antalet fall som hänskjutits till PON för prövning har fällts och fler än hälften friats. Andelen fall som klandrats har dock ökat i förhållande till det totala antalet fall som avgjorts varje år från år 2000 och framåt, vilket i sin tur troligtvis speglar det faktum att massmedieklimatet blivit värre och att de etiska reglerna inte är tillräckligt avskräckande.⁸³

Frågan om sanktioner vid brott mot god publicistisk sed har blivit föremål för diskussion upprepade gånger. Pressorganisationerna har dock alltid ställt sig avvisande till utdömning av skadestånd och istället valt ett system med expeditionavgifter.⁸⁴ Relevant i sammanhanget är huruvida detta sanktionssystem är tillräckligt effektivt. Kränkningar i media fortsätter och den enskilde som fått sitt privatliv kränkt har alltså inte möjlighet till ersättning för den skada han lidit så länge det inte utgör ett brott som tidningen gjort sig skyldig till.

3.4 Delanalys

Tryckfriheten konstituerar grunden från vilken man genom avvägning accepterat undantag för att skydda personlig integritet i vissa fall, exempelvis vid ärekränkingsbrott i tryckt skrift. Då ett dylikt fall är för handen regleras ansvaret samt jurysystemet i tryckfrihetsförordningen. Enär skyddet för personlig integritet kan upplevas skvalt i svensk rätt idag kan åtgärder diskuteras vilka eventuellt kan vidtas för att stärka skyddet för personlig integritet i pressen. En sådan förstärkning kan bl.a. ske genom en utvidgning av ansvarskretsen i 8 kap. TF. Utvidgningen torde medföra att alla inblandade, inklusive den enskilde journalisten eller fotografen, kan anses ansvariga för en text eller bild vilken publiceras i tidningen. Detta kan dock uppfattas som en riskabel utveckling där alla skulle kunna bli straffade för vad de skriver. Som ett resultat härav torde journalisters rädsla att skriva ”fel” leda till en oacceptabel utveckling av det fria ordet. Utgivaransvaret vi har idag är således till för att skydda mot just detta.

⁸¹ www.po.se, 2004-11-10, kl.13.45.

⁸² www.po.se, 2004-10-16, kl. 14.30.

⁸³ Årsberättelser från PON år 2000 – 2004.

⁸⁴ Sterzel, Fredrik, *Om våra rättigheter II-Pressen och den enskilde*, s. 37.

Den processuella ordningen anser jag bör förbättras. Juryns uppgift är att pröva huruvida tryckfrihetsbrott föreligger och om den anser att så är fallet prövas frågan ånyo av tingsrätten. En kritisk fråga är dock huruvida juryn allttjämt fyller den funktion den var satt till att göra eller om den snarare utgör ett hinder för den enskildes möjligheter att försvara sig mot kränkande påhopp från medierna. Som det ser ut idag minskar jurysystemet den kränktes möjligheter att hävda sin rätt, vilket i sin tur gynnar media. Genom jurysystemet blir det således svårt att reducera antalet kränkningar i pressen. Juryn har betydligt lättare för att fria än att fälla. Därmed avskräcks inte media från att företa övertramp av de etiska reglerna. Det förhållande att det inte går att överklaga juryns beslut till högre instans leder till att vägledande praxis i tryckfrihetsmål är begränsad. Exempelvis ger praxis inte svar på vad som kan anses försvarbart beträffande kränkande uppgifter om offentliga personer. Det kan konstateras att jurysystemet indirekt motverkar praxis på rättsområdet vilket även torde vara avsikten. Det finns således de som anser prejudikat vara av ondo för tryckfriheten. Detta resonemang anser jag inte kan rättfärdigas på något sätt. Brist på praxis leder till att ersättning endast i undantagsfall utgår till en enskild vilken anser sig kränkt i media. Det är därmed av vikt att vi får fram en mer omfattande praxis på detta område, vilket torde resultera i ett bättre skydd för personlig integritet. Jag anser även att det kan diskuteras huruvida avsaknaden av motiverade utslag från juryn riskerar att besluten vilar på godtyckliga överväganden, vilket i sin tur äventyrar vår rättssäkerhet. Sett i ljuset av vad jag ovan redogjort för torde en tänkbar ändring av gällande rätt kunna vara att avskaffa jurysystemet, vilket kan upplevas förlegat i dagens samhälle, och istället övergå till allmän domstol. En förändring på detta område är dock en komplicerad uppgift. Balansgången mellan pressfrihet och personlighetsskydd är vanskelig. En skärpning av personlighetsskyddet innebär en inskränkning i vår tryck- och yttrandefrihet, något som inte välkomnas med öppna armar. Om detta således anses utgöra en för svår genomförbar förändring av rättsväsendet kan jurysystemet istället förstärkas genom en skyldighet att motivera sina utslag samt ge den enskilde rätt att överklaga även friande utslag.

En person har således ett rättsligt skydd mot brottsligt förtal i en tidning vilket dock förekommer relativt sällan. I de fall förtal inte föreligger förfogar vi över de pressetiska reglerna. Dessa skall gälla som huvudriktlinjer för medias verksamhet samt begränsa publicitetsskador. Verkligheten visar dock en media där etiken kan ifrågasättas och där de pressetiska reglerna tenderar att överskridas alltmer, vilket statistiken från PON visar på. Mer än hälften av de fall som anmäls till PO och PON frias och den kränkta får finna sig i att inget sker. Ett viktigt spørsmål är därmed huruvida de pressetiska reglerna är tillräckligt effektiva och huruvida de verkar i ett preventivt syfte. Kränkningarna av privatlivet i media, och då främst i skvallerpressen, har inte avtagit med åren utan snarare förvärrats och blivit grövre. De kränkta blir bara fler men de har ingen talerätt såvida inte kränkningen klassas som ett brott. Jag ställer mig därför kritisk till hur de pressetiska reglerna fungerar i praktiken. Bristen på preventiv effekt genom ständiga övertramp blir alltmer tydlig. Om inte åtgärder vidtas för att reducera kränkningar av privatlivet i media kommer gränserna att tänjas ut

än mer. Genom att se hur systemet med självsanerande media fungerar idag kan ett flertal brister påtalas där förbättring kan ske.

Media gör idag medvetna övertramp av de pressetiska reglerna och de håller den svenska pressfriheten som en förevändning för att utnyttja människors privatliv. Etikreglerna har med tiden blivit vagare istället för att stärka skyddet för den personliga integriteten. Att förstärka de pressetiska reglerna genom en annan utformning torde således vara en lösning. Sanktionerna inom självsaneringsmodellen måste bli mer kännbara för att verka preventivt och en ordentlig höjning av expeditionsavgiften bör därmed starkt övervägas. Tidningar idag, och framför allt skvallerpressen, drar sig inte för att publicera det de vill. Påföljden i form av en expeditionsavgift är likväl lägre än den ekonomiska vinningen av ett bra säljande nummer. Jag anser därför att denna sanktionsform inte konstituerar ett effektivt hinder mot att fortsätta med den form av skandaljournalistik de gör idag. Även beriktigande och genmäle kan bli aktuellt då någon anser att felaktiga uppgifter publicerats. Dock krävs att det anses befogat att bemöta uppgifterna. Att lagstadga en rätt till genmäle och beriktigande kan vara ett steg i riktning mot stärkt personlighetsskydd men samtidigt tror jag inte att det reducerar antalet publicitetsskador. Ett annat alternativ för att förstärka skyddet skulle kunna vara att en tidning som uppenbart överträder de pressetiska reglerna ett flertal gånger förverkar sitt utgivningsbevis. Denna sanktion torde vara effektiv och således inverka avskräckande för tidningarna ifråga.

Det föreligger följaktligen ett antal åtgärder vilka kan vidtas inom den självsanerande verksamheten då självsaneringsmodellen är i behov av att förnyas och förstärkas. Den orättvisa processuella ordningen som existerar idag i form av jurysystemet kan även den förbättras för att stärka skyddet för den enskildes personliga integritet i pressen.

Slutligen kan man som en motsättning till det ovan anförda ställa sig kritisk till huruvida vi skall beskydda offentliga personer i så stor omfattning när de valt det offentliga livet själva. Vi får inte glömma att media har en viktig uppgift som granskare av offentliga personer som politiker och makthavare. Jag anser emellertid att vi är i behov av ett starkare skydd för den privata sfären med undantag för att media skall kunna utöva sin granskningsmakt. Som tidigare påtalats har inte alla valt det offentliga livet självmant och även om så är fallet ger det inte allmänheten rätt att känna till detaljer om en persons privata liv såvida inte ett oavvisligt allmänintresse föreligger. Detta begrepp förefaller emellertid ha fått en vidare innebörd och det görs således inte längre någon skillnad mellan ett *allmänintresse* och ett *allmänt intresse*, vilket i sin tur bidrar till en urvattning av skyddet för personlig integritet.

4 Straffbestämmelser

4.1 Inledning

De straffrättsliga regler som aktualiseras i detta sammanhang står att finna dels i brottsbalkens 5 kapitel om ärekränkning, dels i tryckfrihetsförordningens 7 kapitel 4 § om tryckfrihetsbrott. Brottsbalkens femte kapitel utgörs av brottstyperna förtal (1§), grovt förtal (2§) samt förolämpning (3§). Dessutom finns där regler om åtal (5§). Förtal och förolämpning benämns med ett gemensamt ord för ärekränkingsbrott. Om förtal eller förolämpning sker i en tryckt skrift skall ansvar inte enbart bedömas efter reglerna i 5 kapitlet i BrB, utan det krävs även att det är straffbart enligt tryckfrihetsförordningens föreskrifter i 7 kapitlet 4 § p. 14-15.⁸⁵ Detta kallas, som ovan redogjorts för i kapitel 3.2, dubbel kriminalisering och syftar till att skydda tryckfriheten mot inskränkningar men däremot inte mot utvidgningar.⁸⁶ Skillnaden mellan förtal och förolämpning kan förklaras på så vis att förtal kränker den objektiva äran, dvs. en person kränks i andras ögon. Förolämpning å andra sidan avser den subjektiva äran vilket innebär att kränkningen riktar sig mot den egna känslan av självrespekt och ära.⁸⁷

Framställningen i detta avsnitt avser det materiella innehållet i ärekränkingsbrotten, vilket till största del är identiskt oavsett om det rör sig om vanligt brott eller tryckfrihetsbrott.

4.2 Ärekränkingsbrotten

4.2.1 Förtal

Huvudregeln för förtal påträffas i 5 kapitlet 1 § BrB. För att brottet förtal skall föreligga krävs att fyra rekvisit är uppfyllda. Dessa är att någon 1. om en människa 2. till en annan än denna lämnat 3. en uppgift 4. av nedsättande beskaffenhet, dvs. utsätta vederbörande för andras missaktning.⁸⁸ Lagregeln tar därmed sikte på att skydda en persons ära i förhållande till andra.⁸⁹ Dessa rekvisit skall vara subjektivt täckta, dvs. uppsåt skall föreligga. Vid tryckfrihetsbrott förekommer dock en ansvarsform i 8 kapitlet TF där uppsåt i straffrättslig mening inte kan krävas av den ansvarige för skriften, vilket vanligtvis är utgivaren. Problematiken avseende uppsåtskravet har emellertid lösts genom 8:12 TF där en presumtion stadgar att skriftens

⁸⁵ Ds 1994:51 s. 49.

⁸⁶ Nylander, Christina, *Medierätt 1*, s. 34.

⁸⁷ Axberger, Hans-Gunnar, *Tryckfrihetens gränser*, s. 225 f.

⁸⁸ Holmqvist m.fl., *Brottsbalken – En kommentar del 1*, s. 5:9.

⁸⁹ Warnling-Nerep, Wiweka, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, s. 97.

innehåll skall anses infört med den ansvariges vetskap och vilja.⁹⁰ Således skall en vanlig uppsåtsbedömning enligt straffrätten ej ske.

För det första krävs således i 5:1 BrB att förtälet måste rikta sig mot en fysisk person. Detta krav innebär att det skall framgå av uppgiften vem det är som åsyftas. Emellertid finns det inte något krav på att namnet skall ha nämnts. Den ärekränkande uppgiften skall även, för det andra, ha lämnats till annan än den beskyllde, dvs. kommit tredje man till del. Det förutsätts dock inte att uppgiften varit riktad till denne, utan det räcker att den kommit till utomståendes kännedom.⁹¹ Förtal kräver inte att uppgiften lämnats till en vidare krets utan det räcker i stort sett med att *en* utomstående person fått del av uppgiften och kan identifiera den åsyftade personen.⁹² Frågan huruvida utpekandet skett inför en stor krets eller inte blir snarare av intresse när skadestånd skall bedömas, dvs. vilken spridning uppgiften fått.

För det tredje krävs att en *uppgift* lämnats. Vad som avses med uppgift har diskuterats i både doktrin och praxis. Det man har kommit fram till är att det skall vara fråga om något som kan anses som en uppgift och således inte ett allmänt nedsättande omdöme.⁹³ I vissa fall krävs dock en närmare undersökning av bakomliggande omständigheter för att kunna avgöra huruvida det utgör det ena eller det andra. När ett värdeomdöme anspelar på en preciserad verklig uppgift bör det dock anses utgöra lämnande av en uppgift.⁹⁴ Rena värdeomdömen utesluts emellertid.⁹⁵ Ett fall där rekvisitet uppgift dryftats är i NJA 1992 s. 594, det s.k. videomålet. Detta rättsfall rörde en man vilken filmade en sexakt med en kvinna utan kvinnans vetskap härom. Mannen hade senare visat upp filmen för ett antal personer. Frågan var huruvida det här rörde sig om lämnande av en uppgift genom att visa filmen. HD gick på tingsrättens linje och ansåg det utgöra lämnande av uppgift att visa upp filmen för utomstående. HD konstaterade att den bild av kvinnan som förmedlades måste anses vara nedsättande för henne. Videomålet innebar att HD tonade ner kravet på själva uppgiftslämnandet och istället tog hänsyn till den effekt som visandet av filmen haft, dvs. att den var nedsättande för henne genom att den ledde till andras missaktning.⁹⁶ Ett annat rättsfall där uppgiftsrekvisitet tolkats relativt fritt är NJA 1994 s. 637, det s.k. Hustler-fallet. Detta fall handlar om kränkande bilder som publicerats i tidningen Hustler och som genom montage visar ansikten på kända personer hopsatta med andras nakna kroppar i sexuella situationer. Hovrätten ansåg i detta fall att det inte hade lämnats några uppgifter om personerna varför förtal inte kunde anses föreligga utan att det istället utgjorde förolämpning. HD hade däremot relativt nyligen avgjort videomålet vilket innebar att de även i detta fallet tonar ned kravet på uppgiftslämnande. HD koncentrerar sig således mer på vad själva

⁹⁰ Axberger, Hans-Gunnar, *Tryckfrihetens gränser*, s. 97.

⁹¹ Holmqvist m.fl., *Brottsbalken – En kommentar del 1*, s. 5:9 f.

⁹² Axberger, Hans-Gunnar, *Tryckfrihetens gränser*, s. 231.

⁹³ Holmqvist m.fl., *Brottsbalken – En kommentar del 1*, s. 5:10 f.

⁹⁴ Axberger, Hans-Gunnar, *Tryckfrihetens gränser*, s. 229.

⁹⁵ SOU 1980:8 s. 40, Strömberg, Håkan, Axberger, Hans-Gunnar, *Yttrandefrihet*, s. 76.

⁹⁶ Axberger, Hans-Gunnar, *Ära och integritet*, JT 1994-95, s. 722 f.

framställningssättet förmedlar. Detta innebär att det koncentreras mer till att det varit ägnat att utsätta någon för andras missaktning snarare än själva frågan om uppgiftens innehåll. HD uppvisar i domen ansatser till att behandla rekvisitet i 5:1 BrB, ”uppgift ägnad att utsätta annan för missaktning”, som en helhet där ordet ”uppgift” inte läses bokstavligt utan tolkas betydligt vidare. Att HD valt att göra en friare tolkning har kritiserats av Axberger som anser att uppgiftsrekvisitet blivit diffust på grund av detta.⁹⁷

För det fjärde krävs att uppgiften är av nedsättande beskaffenhet och därmed ägnad att utsätta den beskyllde för andras *missaktning*. Det räcker således inte med att den utpekade själv upplever sig kränkt. Det krävs för straffbarhet att andra människors uppfattning om honom eller henne förändrats i negativ riktning på grund av publiciteten.⁹⁸ Här behöver det dock inte vara nedsättande enligt samhällets uppfattning i stort utan det är tillräckligt att det är nedsättande i de kretsar den kränkte tillhör.⁹⁹ I videomålet uttalade sig HD genom att konstatera att det rörde sig om lämnande av en uppgift men vilken dock inte kunde anses vara nedsättande för kvinnan ifråga, vilket i sig kan ifrågasättas enligt Axberger. Däremot, fortsatte domstolen, kunde de som såg filmen lätt tro att kvinnan hade vetskap om att hon var filmad och därmed inte hade något emot att den visades för andra. Det var detta som kunde anses nedsättande för henne. Domen har emellertid kritiserats av Axberger som anser att i en motsvarande situation där den filmade inte förefaller medveten om att han eller hon filmas, skulle offentliggörandet av filmen vara utan ansvar.¹⁰⁰ I Hustler-fallet uttalar HD inte något i domen som påvisar att bilderna i sig skulle vara nedsättande då de inte ser autentiska ut, utan de anser att det är i förening med *reportaget i övrigt*, med vilket de torde mena texten till bilderna, som bilderna är ägnade åt att utsätta målsägande för andras missaktning och förtal sålunda föreligger. Utgången i de båda målen tyder enligt Axberger på en konstruktion där HD uttryckt sitt missnöje med det bristfälliga integritetsskyddet i svensk rätt och därför dömt på detta sätt för att få till stånd en mer tillfredsställande lösning, vilket är att välkomna.¹⁰¹

Som ett andra led i prövningen bedöms huruvida förtal oaktat de ovan föreliggande omständigheterna eventuellt inte föreligger. Förtal i tryckt skrift är nämligen inte straffbart enligt 5:1 andra stycket om det varit försvarligt att lämna uppgift *och* den som lämnade uppgiften visade på att den var sann eller att det åtminstone fanns skälig grund för den. För att ansvarsfrihet skall inträda krävs således att båda dessa villkor är uppfyllda. Rätten prövar först om det var försvarligt och om så är fallet, huruvida uppgiften var sann eller det fanns skälig grund för den.¹⁰² Att det skall vara försvarligt att lämna uppgift i saken torde syfta på den vidsträckt kritikrätt

⁹⁷ Axberger, Hans-Gunnar, *Ära och integritet*, s. 724 f.

⁹⁸ Ds 1994:51, s. 47.

⁹⁹ Holmqvist m.fl., *Brottsbalken – En kommentar del 1*, s. 5:11.

¹⁰⁰ Axberger, Hans-Gunnar, *Ära och integritet*, JT 1994-95, s. 725.

¹⁰¹ A.a. s. 724 ff.

¹⁰² Nylander, Christina, *Medierätt 1*, s. 40 f, Jfr. NJA 2003 s. 567.

som föreligger när det gäller personer vilka framträder offentligt eller vilkas verksamhet tilldrar sig ett intresse ur allmän synpunkt. För att sanningsbevisning skall få föras krävs följaktligen först att det visas att det varit försvarligt att lämna uppgift. Det existerar därmed inte någon allmän rätt att sprida sanna uppgifter.¹⁰³ I de flesta fall har det därför ingen betydelse huruvida uppgifterna är sanna eller ej.¹⁰⁴

I förarbetena till förtalsregeln anförde departementschefen som skäl till att man infört undantag från ansvar att det är av vikt att den offentliga diskussionen samt nyhetsförmedlingen är fullständig. Utrymme för politisk debatt måste finnas utan risk för ett straffrättsligt ansvar. Med detta åsyftas emellertid inte att uppgifter hänförliga till skandaljournalistik skall omfattas. Sensations- eller skandaljournalistiken står inte i samband med den vanliga nyhetsförmedlingen.¹⁰⁵ Denna torde således kunna utgöra förtal i tryckt skrift.

Stor spridning av den kränkande uppgiften är en försvårande omständighet vilket ökar sannolikheten för att förtal som sker genom tryckt skrift bedöms som grovt enligt 5:2 BrB. Dock är det inte spridningens omfattning ensam som gör förtålet grovt utan samtliga omständigheter skall beaktas som exempelvis de förhållanden under vilka pressen arbetar.¹⁰⁶ Det förhållande att uppgifterna är ägnade åt att medföra allvarlig skada eller att gärningsmannen är medveten om att det är osanna uppgifter han sprider, medför att förtålet bedöms som grovt.¹⁰⁷ I de båda ovan nämnda fallen, videomålet samt Hustler-fallet, ansågs förtålet vara grovt.¹⁰⁸ I båda fallen var det den stora spridningen i kombination med de kränkande uppgifterna som talade för grovt förtal. Grovt förtal finns dock inte upptaget i tryckfrihetsförordningen men torde inte utgöra något hinder mot att döma för grovt förtal vid tryckfrihetsbrott, vilket även konstaterats av HD i Hustler-fallet. Något formellt hinder för grovt förtal torde inte heller föreligga.¹⁰⁹

4.2.2 Förolämpning

Den som smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom dömes för förolämpning.¹¹⁰ Förolämpning har inte varit lika aktuellt vid kränkning av personlig integritet i pressen. Bestämmelsen har ett begränsat tillämpningsområde i tryckt skrift främst på grund av att förolämpning enbart riktar sig direkt till den kränkte. Det uppställs således inget krav på att tredje man skall ha tagit

¹⁰³ Holmqvist m.fl., *Brottsbalken – En kommentar del 1*, s. 5:16.

¹⁰⁴ SOU 1980:8, s. 39.

¹⁰⁵ Prop. 1962:10 B, s. 144.

¹⁰⁶ Holmqvist m.fl., *Brottsbalken - En kommentar del 1*, s. 5:24 f.

¹⁰⁷ SOU 1980:8, s. 39.

¹⁰⁸ Detta gällde dock inte för ett par i Hustler-fallet där det endast ansågs utgöra förtal på den grunden att de i tidningen två föreställande personerna var gifta i verkligheten.

¹⁰⁹ Axberger, Hans-Gunnar, *Tryckfrihetens gränser*, s. 226.

¹¹⁰ Jfr. 5 kap. 3 § BrB.

del av det. Att uttalandet dock kommit tredje man till del är emellertid inget hinder för att brottet förolämpning skall föreligga.¹¹¹ Lagstiftaren har även av allt att döma ansett att förolämpning kan ske i tryckt skrift då det finns uppräknat i TF:s brottskatalog.¹¹²

I det s.k. Hustler-fallet har HovR, till skillnad mot HD, ansett att bildmontaget och texten om kändisarna i tidningen inte ansetts vara någon uppgift ägnad att utsätta målsägandena för andras missaktning. Som en följd härav ansåg HovR förtal uteslutet och att förutsättningarna för förolämpning istället var uppfyllda och ansåg det utgöra grov sådan i och med den förnedring det inneburit för målsägandena.¹¹³ HD ändrade dock detta till förtal samt grovt förtal i sin dom. Axberger menar att HD såg sig skyldig att döma för förtal på grund av det tidigare videofallet, NJA 1992 s. 594 där den tilltalade fälldes för grovt förtal.¹¹⁴ Förolämpning torde numera även förekomma då rekvisiten till förtal inte är uppfyllda, exempelvis när uppgifter inte är direkt nedsättande men likväl kränkande.¹¹⁵ Även de fall då uppgiftsrekvisitet för förtal i tryckt skrift inte är uppfyllt på grund av att det utgör ett värdeomdöme, torde kunna anses som kränkande enligt förolämpningsbestämmelsen.¹¹⁶

4.2.3 Ny straffrättslig regel

Enligt betänkandet *Privatlivets fred* som lades fram 1980 var ett förslag att förstärka skyddet för personlig integritet genom att införa en ny straffrättslig regel i brottsbalkens femte kapitel. Denna lagregel skulle gälla *kränkning av privatlivets fred* och således utgöra ett komplement till förtalsbrottet. Uppgifter om en persons privatliv som inte är nedsättande eller innebär missaktning från andra kan då skyddas genom den nya lagregeln i brottsbalkens femte kapitel.¹¹⁷ Målsättningsstadgandet i 1:2 tredje stycket RF kan anses verkningslöst såvida man inte genom lagstiftning värnar om den enskildes privatliv. Ytterligare en anledning till en ny straffregel som värnar om den personliga integriteten kan vara den att våra nordiska grannländer infört ett dylikt lagstadgat straffrättsligt skydd.¹¹⁸ Dock skall man komma ihåg att det samtidigt krävs en komplettering i TF:s brottskatalog i sjunde kapitlet så att, om en ny straffrättslig regel införs, dubbel kriminalisering föreligger vid kränkning av privatlivets helgd även i pressen. För detta krävs således en ändring i grundlag, vilket inte är helt lätt. Att man inte har lagstiftat tidigare beror även på att man ansett det svårt att definiera begreppet privatlivets helgd utan att det blir ett för vitt eller snävt begrepp samt svårigheterna med att ge straffregeln ett klart avgränsat

¹¹¹ Axberger, Hans-Gunnar, *Ära och integritet*, JT 1994-95, s. 726.

¹¹² Jfr. 7:4 p. 15 TF.

¹¹³ Ds 1994:51 s. 52 ff.

¹¹⁴ Axberger, Hans-Gunnar, *Ära och integritet*, JT 1994-95, s. 726.

¹¹⁵ Strömberg, Håkan, Axberger, Hans-Gunnar, *Yttrandefrihet*, s. 79.

¹¹⁶ Axberger, Hans-Gunnar, *Tryckfrihetens gränser*, s. 251.

¹¹⁷ SOU 1980:8, s. 92.

¹¹⁸ Ds 1994:51, s. 90 f samt 113.

innehåll, vilket är ett grundkrav för en straffbestämmelse.¹¹⁹ Enligt betänkandet ansåg man dock att det lagreglerade skyddet inte skall omfatta mer än vad pressen själv värnar om i sina pressetiska regler. Den praxis som framkommit hittills i PON:s verksamhet skulle således vara vägledande vid tillämpningen av ett lagreglerat privatlivsskydd vilket gör begreppet tydligare.¹²⁰ Inte desto mindre krävs likväl en grundlagsändring även om skyddet inte skulle omfatta mer än vad som redan gäller enligt de pressetiska reglerna.

4.2.4 Åtal

Den som anser sig blivit utsatt för en ärekränkning i pressen har möjlighet att själv föra saken till domstol. *Enskilt åtal* kan väckas av målsäganden vid ärekränkingsbrott, vilket följer av 9:4 TF, där det stadgas att vad gäller målsägandens rätt att ange tryckfrihetsbrott och föra talan gäller vad i lag är stadgat. Vid ärekränkning kan åtal endast beslutas av målsäganden enligt huvudregeln i 5:5 BrB. Detta innebär att målsägande själv måste uppbringa allt material och bevisning i saken samt riskerar att själv stå för rättegångskostnaderna om han eller hon förlorar målet.¹²¹ Detta verkar helt klart i avskräckande riktning för målsäganden. För att det skall anses föreligga grund för *allmänt åtal* och sålunda tas upp av JK, som är ensam åklagare vid tryckfrihetsbrott enligt 9:2 första stycket TF, krävs, förutom målsägandeangivelse, även ”särskilda skäl påkallade ur allmän synpunkt”.¹²² Detta avser exempelvis fall där den enskildes hela sociala existens hotas av skrivelser av ärekränkande art.¹²³ Det är dock endast i begränsad utsträckning så sker. Det kan även nämnas att preskriptionstiden för allmänt åtal för tryckfrihetsbrott är relativt kort. Väcks inte allmänt åtal inom sex månader från utgivningen av periodisk skrift är brottet preskriberat enligt 9:3 TF. För att förbättra skyddet är ett alternativ att låta förutsättningarna för allmänt åtal vara en aning vidare jämfört med vad som nu är fallet. Redan i Yttrandefrihetsutredningen från 1983 föreslogs att en ändring av åtalsreglerna skulle ske till förmån för den enskilde kränkte. Förslaget gick ut på att låta samtliga ärekränkingsbrott falla under allmänt åtal, förutsatt att målsäganden anger brottet till åtal. Idag kan nämligen inte förolämpning falla under allmänt åtal såvida det inte rör förolämpning mot någon i hans eller hennes myndighetsutövning.¹²⁴ För att undgå att åtal vid rena bagateller tas upp skulle kunna stadgas att åtal inte skall väckas i de fall målsäganden inte har ett befogat intresse i saken. De två huvudinvändningar som väcktes mot förslaget rörde för det första att det bör ankomma på pressens egen verksamhet att motverka publicitetsskador, och för det andra, att det skulle bli en för stor ekonomisk belastning på JK.¹²⁵

¹¹⁹ Ds 1994:51, s. 175.

¹²⁰ SOU 1980:8, s. 92 f.

¹²¹ SOU 1983:70, s. 255.

¹²² Jfr. 5:5 BrB.

¹²³ Warnling-Nerep, Wiweka, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, s. 121.

¹²⁴ Jfr. 5:5 BrB.

¹²⁵ SOU 1983:70, s. 255 ff.

Departementschefen fann därmed att en sådan ändring av åtalsregeln inte låg för handen då det även var ovisst huruvida en ändring skulle ha några konkreta effekter i praktiken.¹²⁶

4.3 Delanalys

Ärekränkingsreglerna i brottsbalken jämte de i tryckfrihetsförordningen utgör det rättsliga skyddet för kränkning av personlig integritet i media. Emellertid är det relativt få fall som är så pass grova att de klassas som brottsligt förtal. Det stora flertalet personlighetskränkningar passerar således obemärkt förbi utan några rättsliga påföljder, vilket tagits upp i kap. 3 ovan. Den bristfälliga praxisen på rättsområdet kan tyda på att ärekränkingsreglerna och tryckfrihetsprocessen ger begränsade möjligheter till skydd för kränkning av personlig integritet. Jag är övertygad om att de som utsätts för publicitetsskador ofta hyser uppfattningen att det inte lönar sig att protestera. Detta är således något som enligt min mening kräver en ändring.

Konstruktionen av förtalsregeln 5:1 BrB kan anses utgöra en viss begränsning av skyddet för personlig integritet i och med att rekvisitet *missaktning* måste vara uppfyllt. Härigenom utesluts uppgifter som kränker privatlivet då de kanske inte ter sig nedsättande i allmänhetens ögon även om den enskilde känner sig kränkt. Jag anser att det grundläggande kravet för att tryckfriheten skall få inskränkas är att det har skett en kränkning eller någon form av publicitetsskada. Dock skall det inte nödvändigtvis krävas att uppgifterna varit missaktande som i 5:1 BrB för att den kränkte skall utfå ersättning. Uppgifter kan vara kränkande likväl. Ett utmönstrande ur lagregeln 5:1 BrB samt 7:4 p. 14 TF av rekvisitet missaktning torde därmed leda till ett starkare skydd för personlig integritet i pressen. Frågan är emellertid vad som skall krävas istället. Möjligtvis torde emellertid förolämpningsregeln kunna bli aktuell i de fall då rekvisitet missaktning inte är uppfyllt och på så sätt kan skydd upprätthållas även i de fallen. Ännu så länge finns dock ingen praxis som visar på att så torde kunna vara fallet.

Föredragande revisionssekreterare hemställde i betänkandet till Hustlermålet, NJA 1994 s. 637, en princip som innebär att det ”bör vara att det inte i något fall skall te sig lönsamt att sätta enskildas rätt till integritet åt sidan till förmån för kommersiella intressen”. Detta torde utgöra en grundläggande princip i tryckfrihetsmål. Enligt min mening skall pressen inte ha rätt att skriva och publicera vad som helst för möjligheten av att sälja extra lösnummer. Följaktligen borde sanktioner sättas utifrån denna princip, så att skyddet för personlig integritet stärks.

Ett alternativ är därför att utvidga de straffrättsliga reglerna i brottsbalkens femte kapitel med en ny paragraf om kränkning av privatlivets fred på det sätt som redogjorts för ovan. En lagstiftning på detta område kan anses

¹²⁶ Ds 1994:51, s. 77.

verka i positiv riktning med hänsyn till den enskildes trygghet och det kan även bidra till att den allmänna tilltron till media ökar. Vad gäller det preventiva syftet anser media det säkerligen värre att bryta mot lagstadgade regler än mot branschregler vilket i sin tur skulle te sig positivt för den enskilde. En ny straffrättslig regel medför att skadestånd kommer att utgå i de fall som nu regleras i de pressetiska reglerna men vilka inte ger rätt till kompensation. Skadestånd torde följaktligen kunna utgå enligt skadeståndslagens 2:3 precis som vid tryckfrihetsbrottet förtal. Kränkning av privatlivets fred bör kunna inrymmas i begreppet i 2:3 SkL, ”Den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes [...] frid eller ära”. Särskilda åtgärder för att möjliggöra rätt till ersättning vid dessa fall behöver därför inte företas. Man kan dock ställa sig kritisk till en ny lagregel och argumentera för att den innebär en alltför stor inskränkning av tryckfriheten. En ändring motsvarande den i BrB måste företas i TF vilket inte är helt lätt då 8:15 RF stadgar att för ändring av grundlag krävs två, av riksdagen, likalydande beslut med ett val emellan. En straffregel har även ett krav på sig att vara klar och tydlig vilket kan utgöra ett problem då begreppet ”privatlivets fred” inte utgör ett klart definierat begrepp. Det kan dock nämnas att den nuvarande förtalsregeln inte heller ger en tydlig vägledning. Det man vill skydda är en persons ära vilket inte uttrycks klart i lagtexten. Axberger anser att ära i förtalsbestämmelsen och personlig integritet är två vitt skilda saker. Kränkning av personlig integritet behöver inte innebära något angrepp på vederbörandes ära.¹²⁷ Lagreglering kan även hävdas skapa en tröghet och sakna den flexibilitet som krävs på medias område. Jag ställer mig därför kritisk till att utvidga det straffbara området, vilket aldrig kan anses vara positivt. En ny straffrättslig regel torde även innebära att jurysystemet behålls i nuvarande utformning vilket jag finner tala mot en strafflagstiftning. Det torde inte heller vara meningen att man skall behöva kriminalisera ett nytt beteende enbart för möjligheten att utfå ersättning i just de fallen och på så sätt stärka skyddet för personlig integritet. Pressen i allmänhet och journalister i synnerhet hade gått till starkt motstånd mot en dylik lagreglering av de pressetiska reglerna. Det i sin tur riskerar att skapa misstro hos journalister och således leda till en ohållbar situation.

Ett annat sätt att stärka skyddet för den enskildes integritet torde kunna vara att revidera åtalsregeln i 5:5 BrB. Denna lagregel kan anses verka till nackdel för målsäganden som troligtvis avstår från att väcka åtal i de flesta fall. Lagregeln utgör därför troligtvis ytterligare en av orsakerna till att personlighetsskyddet är svagt i svensk rätt. För en bättre situation där den enskilde inte drar sig för att få sin sak prövad anser jag att det krävs att alla ärekränkingsbrotten får falla under allmänt åtal. Även vid förolämpningsbrotten är det av vikt att de faller under allmänt åtal även då det inte är förolämpning mot någon i hans myndighetsutövning. Detta på grund av de fall där missaktningsskicket i förtalsregeln inte är uppfyllt och förolämpning således blir aktuell. Genom att avlägsna kravet på att det skall vara ”särskilda skäl” påkallat ur allmän synpunkt för att JK skall väcka

¹²⁷ Axberger, Hans-Gunnar, *Ära och integritet*, JT 1994-95, s. 717 f.

åtal blir det således lättare för den enskilde att få sin talan prövad. Som det ser ut idag måste den enskilde så länge särskilda skäl inte föreligger själv ta fram material och bevisning i målet, något som troligtvis avskräcker de flesta från att processa och få sin rätt prövad, vilket jag därför ställer mig kritisk till.

Med anledning av det ovan anförda anser jag att det skydd som föreligger i ärekränkingsparagraferna ter sig otillräckligt med tanke på de integritetskränkningar som sker i media idag, kanske rent av omodernt. Svårigheterna med att få till stånd åtal i tryckfrihetsbrott rörande förtal i en tidning leder till ett svagt skydd för personlig integritet i svensk rätt. Praxis är därmed skral och ersättning utgår därför sällan till en person som känner sig kränkt på ett eller annat sätt i pressen. Kränkning av den personliga integriteten i pressen utan rätt till kompensation är emellertid det vi får betala för yttrandefrihetens skull. Detta är något jag anser vi torde kunna förändra, vilket skall närmare redogöras för i kommande kapitel.

5 Skadeståndsrättsliga aspekter av personlighetsskyddet i media

5.1 Inledning

Flera rättsområden har den saken gemensamt att den effekt rättigheter får i praktiken till stor del beror på vilka rättsföljder som inträder vid en kränkning av dem. Så är även fallet vid kränkning av personlig integritet i media. Den civilrättsliga sanktion som torde lämpa sig bäst för beivrande av kränkningar i pressen och som utgör ett verkningsfullt skydd för privatlivet i pressen är skadeståndet. Denna sanktion är lämplig då det i dessa fall främst rör tvister mellan enskilda.¹²⁸ Skadestånd utgår enligt gällande rätt till enskild vid tryckfrihetsbrott. I detta kapitel kommer därför att skildras hur skadeståndsreglerna ser ut och den möjlighet den enskilde har att erhålla ersättning vid kränkning av privatlivet i media. Även i de fall där en kränkning, vilken inte är brottslig, föreligger torde den enskilde ha rätt till gottgörelse och kompensation för den skada han eller hon utsatts för. Därför kommer även att redogöras för förslag på hur man kan stärka skyddet för den personliga integriteten i media med hjälp av skadeståndet och den problematik som då uppstår. Det är viktigt att komma ihåg att ett ökat skydd för den personliga integriteten i media innebär ett minskat skydd för yttrande- och tryckfrihet i våra tidningar. Det är således angeläget att hela tiden väga de två intressena mot varandra för att kunna rättfärdiga en inskränkning i vår grundlagsstadgade tryckfrihet.

Jag kommer nedan att först allmänt beskriva skadeståndets olika funktioner. Därefter kommer jag att redogöra för den typ av ersättning som idag utgår enligt gällande rätt vid brottslig kränkning av personlig integritet, nämligen ersättning för ideell skada. Slutligen kommer en redogörelse av förslag på hur den kränktes rätt till kompensation kan tillgodoses, även i de fall där kränkning i brottslig mening inte föreligger.

5.2 Skadeståndets funktioner

Skadeståndet som rättslig sanktion fyller ett flertal olika funktioner. Hellner och Johansson skiljer bl.a. på placering av skadestånd, pulverisering av förlusterna och ekonomisk prevention.¹²⁹ De talar även om preventivt och reparativt skadestånd vilka är de funktioner som troligtvis är mest relevanta i detta sammanhang. Tanken på att skadeståndet skall ha en *preventiv* funktion är svår att bevisa men ses ändå som en viktig funktion vid

¹²⁸ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 104.

¹²⁹ Hellner, Jan, Johansson, Svante, *Skadeståndsrätt*, s. 37 ff.

lagstiftning. Tanken är att effekten är allmänpreventiv vilket innebär att folk undviker handlande som medför skadeståndsskyldighet.¹³⁰ I Hustler-fallet utdömdes, vilket kommer att redogöras för nedan, ett högt skadeståndsbelopp vilket hade för avsikt att verka i preventiv riktning och således i framtiden hindra dylika fall. Den *reparativa* funktionen hos skadeståndet kan ses som den främsta funktionen. Det handlar om att ge ersättning till den som lidit skada och därmed reparera den inträffade förlusten.¹³¹

De ovan angivna funktionerna blir emellertid främst aktuella vid personskador. När det är fråga om skador vilka inte orsakar ekonomiska förluster, som exempelvis förhållandet i 2:3 skadeståndslagen (SkL), kan skadeståndets funktion istället anses vara en *upprättelse* för kränkningen.¹³² I detta fall skall den kränkte ha möjlighet att erhålla ersättning som en upprättelse för den kränkning av privatlivet han fått utstå i media.

Skadestånd kan även ha en punitiv funktion som i hög grad förekommer i USA, s.k. *punitive damage*. Punitivt skadestånd innebär att skadeståndet sätts så pass högt att det får en straffliknande effekt. Man gör därmed en bedömning av hur allvarlig man anser kränkningen vara ur straffrättslig eller moralisk synpunkt. Denna funktion har dock aldrig ansetts få riktigt fäste i svensk rätt.¹³³ Ett undantag är dock Hustler-fallet där läsaren kan skönja en antydan av att HD använder skadeståndet som ett straff vid ärekränkningssituationen. I det här fallet beror det på att HD tillerkänt samtliga inblandade samma höga skadeståndsbelopp trots att domstolen ansett att kränkningarna avsett grovt förtal för vissa medan endast enkelt förtal för andra. Detta tyder på att skadeståndet har straffliknande karaktär.¹³⁴ Därmed kan möjligen konstateras att punitivt skadestånd inte är helt uteslutet i svensk skadeståndsrätt.

5.3 Enskilt anspråk enligt TF

Regler om enskilt anspråk vid tryckfrihetsbrott påträffas i 11 kap. TF. Med enskilt anspråk avses som regel skadestånd. Den som anser att hans personliga integritet kränkts i pressen måste visa på att skriften innefattat brott enligt 7:4 p. 14 eller 15 TF, motsvarande 5 kap. BrB, för att han skall ha möjlighet att utfå ersättning, dvs. tryckfrihetsbrott måste föreligga enligt 11:1 TF. Att enskilt anspråk vid tryckfrihetsbrott som förtal och förolämpning regleras i TF beror bl.a. på ansvarsfrågan. Skadeståndsansvaret har vid tryckfrihetsbrott utformats efter de straffrättsliga ansvarsreglerna i 8 kap. TF. Följaktligen är det samma person, vanligen ansvarig utgivare, som bär såväl det straffrättsliga som det

¹³⁰ Hellner, Jan, Johansson, Svante, *Skadeståndsrätt*, s. 40 f.

¹³¹ A.a. s. 37 f.

¹³² A.a. s. 44.

¹³³ Kleineman, Jan, *Skadeståndsrättens tillväxt*, SvJT 2003, s. 331.

¹³⁴ Axberger, Hans-Gunnar, *Ära och integritet*, JT 1994-95, s. 727, Kleineman, Jan, *Skadeståndsrättens tillväxt*, SvJT 2003, s. 331, NJA 1994 s. 637.

skadeståndsrättsliga ansvaret vid ett tryckfrihetsbrott.¹³⁵ Det sker således för ansvar inte någon vanlig culpabedömning utan ansvar kan bli aktuellt även vid rena felskrivningar.¹³⁶ TF:s regler kan på detta sätt anses fördelaktigare för den kränkte än vad SkL är.¹³⁷ Skadeståndstalan enligt TF kan antingen föras i samband med tryckfrihetsbrottet eller separat.¹³⁸ Enligt 11:5 TF kan, om ansvar för tryckfrihetsbrottet förfallit på grund av preskription eller avliden ansvarig, skadeståndstalan ändå föras. De materiella reglerna om skadeståndet finns emellertid intagna i skadeståndslagen och således inte i TF. De lagregler som torde bli aktuella där är 2:3 samt 5:6 SkL, vilka kommer att behandlas nedan.

5.4 Ersättning för ideell skada – 2:3 SkL

I svensk skadeståndsrätt krävs att två förutsättningar är uppfyllda för att skadestånd skall kunna utdömas. För det första krävs att det är frågan om en viss skadetyp som ger rätt till ersättning inom skadeståndsrätten. För det andra skall skadan ha uppstått i ett sammanhang där möjlighet till ersättning existerar.¹³⁹ Skadeståndslagen (1972:207) 2:3 stadgar:

”Den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära skall ersätta den skada som kränkningen innebär.”

I samband med propositionen om ”Ersättning för ideell skada” som lades fram år 2000/2001 ändrades lagrummet för kränkingsersättningar från 1:3 SkL till den nuvarande 2:3 SkL. På detta sätt ville man få till stånd en klarare och tydligare bestämmelse rörande kränkingsersättning och utforma den likt en egen ansvarsregel där man inte, som tidigare, hänvisade till reglerna om ersättning för personskada. Någon ändring i sak var dock inte avsedd.¹⁴⁰ Termen psykiskt lidande har emellertid avlägsnats från lagbestämmelsen då den dels ansågs utgöra en personskada och dels ansågs betona den kränktes egna upplevelse istället för att se till den typiska kränkningen genom den brottsliga handlingen.¹⁴¹ Psykiskt lidande ersätts därmed i fortsättningen som personskada enligt 2:1 SkL.¹⁴²

Det som ersätts i 2:3 SkL är ideella skador, dvs. skador av icke-ekonomisk natur. Den abstrakta naturen som kännetecknar ideell skada medför svårigheter att skapa en tydlig definition av begreppet.

¹³⁵ Hellner, Jan, Johansson, Svante, *Skadeståndsrätt*, s. 76.

¹³⁶ Se t.ex. NJA 1991 s. 155 där det av misstag i en tidning skrivits ”knarkkung” istället för ”krogkung” och ansvarig utgivare således ålades skadeståndsskyldighet på grund av förtal i tryckt skrift.

¹³⁷ Karnov 11:1 TF.

¹³⁸ Warnling-Nerep, Wiweka, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, s. 125.

¹³⁹ Ds 1994:51, s. 58 f.

¹⁴⁰ Prop. 2000/01:68, s. 47 ff.

¹⁴¹ Bengtsson, Bertil, Strömbäck, Erland, *Skadeståndslagen - En kommentar*, s. 58.

¹⁴² Prop. 2000/01:68, s. 49.

Kränkningers ersättning i 2:3 SkL utdelas vid brott mot den skadelidandes personliga integritet med vilket menas dennes privata liv och människovärde. Det som ersättningen är tänkt att gottgöra är känslor såsom skam, rädsla samt förnedring och som inte är medicinskt påvisbara på samma sätt som en personskada.¹⁴³ Ersättning förutsätter inte heller att fysisk skada uppkommit. Skadeståndet vid ideell skada är därför mer tänkt till att ge lindring åt det obehag som personen ifråga åsamkats och är därför relativt svår att mäta i pengar.¹⁴⁴

2:3 SkL gäller inte vid alla brott utan endast brott mot enskilds personliga integritet vilka dock inte behöver utgöra brott enligt brottsbalken. Vilka kränkingsbrott som ersätts är i den nuvarande lydelsen inte specificerade i paragrafen utan det är den brottsliga handlingens karaktär som anges. Angrepp mot någons *ära*, vilket stadgas i 2:3 SkL, avser emellertid i första hand ärekränkingsbrotten i femte kapitlet BrB.¹⁴⁵ När utgången i ansvarsfrågan rörande ett ärekränkingsbrott är bestämd i rätten föreligger således en skyldighet för den ansvarige att utge skadestånd enligt 2:3 SkL.

5.4.1 Allvarlig kränkning

Enligt 2:3 SkL utgår ersättning endast när någon blivit *allvarligt* kränkt. Kravet på allvarlig kränkning som återfinns i lagtexten är ny men innebär inte någon förändring då den har gällt tidigare även om det inte uttryckligen har angetts. Ett förtydligande ansågs dock vara på sin plats när termen psykiskt lidande tagits ur lagtexten.¹⁴⁶ Ett viktigt spørsmål är sålunda vad som skall anses utgöra en allvarlig kränkning. Vid våldsbrott och dylikt kan som exempel nämnas att genom provokation till ett brottsligt handlande kan den enskilde anses ha gett upp kravet på respekt för sin personliga integritet och det skall således ej längre ses som en allvarlig kränkning. Vissa yrkesgrupper inom exempelvis kriminalvården torde likväl räkna med en viss kränkning i arbetet utan att det anses utgöra en allvarlig kränkning.¹⁴⁷ Vad som gäller huruvida ärekränkning i media skall anses vara allvarlig föreligger emellertid ingen kommentar om. Vad gäller ersättning för kränkning framgår dock att den svenska skadeståndströskeln inte är densamme som konventionsbrottströskeln. I Europakonventionen finns inte det motsvarande kravet på att det skall vara en allvarlig kränkning utan det räcker således med en kränkning för att ersättning skall utgå. Tröskeln ligger följaktligen högre i Sverige. Frågan är huruvida detta är förenligt med Europakonventionen eller om Sverige bryter mot den och således torde bli skyldig att anpassa skadestandsregeln efter konventionen i detta fall.¹⁴⁸

¹⁴³ Prop. 2000/01:68, s. 19.

¹⁴⁴ A.a. s. 48 f.

¹⁴⁵ Bengtsson, Bertil, Strömbäck, Erland, *Skadeståndslagen - En kommentar*, s. 59.

¹⁴⁶ Karnov 2:3 SkL samt prop. 2000/01:68, s. 50.

¹⁴⁷ Bengtsson, Bertil, Strömbäck, Erland, *Skadeståndslagen - En kommentar*, s. 60 f.

¹⁴⁸ Lambertz, Göran, *Europakonventionen och dess effekter på svensk skadeståndsrätt*, SvJT 2004-05, s. 8 f.

5.4.2 Krav på brott

Möjlighet till ersättning vid kränkning av personlig integritet i massmedia är av tradition i svensk rätt kopplat till ett krav på brott. Detta beror på den allmänna principen att ett brottsligt handlande medför en skyldighet att utge skadestånd.¹⁴⁹ Om ett handlande därför strider mot TF gäller att endast straffbara handlingar i form av tryckfrihetsbrott medför skadeståndsskyldighet vilket framgår av 11:1 TF. Även 2:3 SkL stadgar ett krav på brott för att ersättning skall utgå. Det har dock ingen betydelse om skadevällaren faktiskt döms till straff för brottet ifråga för att kränkingsersättning skall utgå.¹⁵⁰ Genom att upphäva kravet, i 11:1 TF samt i 2:3 SkL, på att en handling skall vara straffbar utgår ersättning lättare och skyddet för personlig integritet ökar följaktligen, då de vilka anser sig kränkta kan erhålla ersättning utan att förtal måste föreligga.

Tidningen Expressen spred i januari 2003 ut uppgifter om att Marie Fredriksson hade återinsjuknat i cancer. Marie reagerade på detta och anlidade en advokat som stämde ansvarig utgivare för tryckfrihetsbrott dvs. i första hand förtal alternativt förolämpning. För förtal krävs dock, som ovan anförts, att uppgiften varit missaktande och nedsättande för henne och för förolämpning krävs att hon utsatts för kränkande beskyllning. I detta fallet kan man inte påstå att någon av situationerna föreligger. Det rör sig således här om en kränkning som inte är brottslig men inte desto mindre upplevs som kränkande.¹⁵¹ I dessa och liknande fall föreligger inget rättsligt skydd för den enskilde i form av kompensation för kränkningen. Vill man erbjuda den kränkta ett effektivt skydd framstår skadeståndsrättsliga lösningar som ett naturligt alternativ då det ger rättfärdigande i form av ersättning. Kravet på koppling till ett brottsligt förfarande för att utfå ersättning för ideell skada utgör därför ett påtagligt hinder som i förevarande fall.

En lösning är därför att upphäva kravet på brottsligt handlande för att ge kompensation vid kränkning av personlig integritet i media i de fall kränkningen inte klassas som förtal men ändå upplevs kränkande. Ett dylikt upphävande av krav på brott har tidigare skett vid bl.a. immaterialrättslig och arbetsrättslig lagstiftning, men även vid skyddet för personlig integritet i exempelvis personuppgiftslagen (1998:204) och lagen (1978:800) om namn och bild i reklam. Skadestandsreglerna i immaterialrätten ändrades 1994 för att bl.a. stärka rättighetsinnehavarnas skydd och kopplingen till straffansvaret försvann därmed. Även marknadsföringslagen (1995:450) innehåller en bestämmelse om skadestånd vilken inte kräver en koppling till brott.¹⁵² I tysk, amerikansk och fransk lagstiftning och rättspraxis på personlighetsrättens område, utdöms ideellt skadestånd utan samband med brott.¹⁵³ I dansk rätt upphävde man kopplingen till brott redan 1972. Det är därmed möjligt att kräva skadestånd

¹⁴⁹ Hellner, Jan, Johansson, Svante, *Skadeståndsrätt*, s. 61.

¹⁵⁰ SOU 1992:84, s. 220.

¹⁵¹ www.pressenstidning.nu, 2004-12-13, kl. 11.30.

¹⁵² Hellner, Jan, Johansson, Svante, *Skadeståndsrätt*, s. 73, Prop. 2000/01:68, s. 48.

¹⁵³ Lögberg, Åke, *Personlighetsrätt*, s. 34 f.

vid kränkning av privatlivet i media utan att brott föreligger, dvs. skadestånd kan utgå vid sidan av eller utöver de straffrättsliga reglerna.¹⁵⁴ Istället för krav på brott fordras att kränkningen är *rättstridig* vilket inte är ett helt klart begrepp men innebär att kränkningen inte får vara obetydlig.¹⁵⁵ Denna oklara formulering får istället förtydligas genom praxis. Vilka kränkningar som avses är det således upp till domstolarna i Danmark att avgöra. Formuleringen är dock inte utan kritik. Att en handling är rättstridig innebär att den strider mot lagen och därmed är förenad med en sanktion. Men i detta fall utgår skadestånd först om handlingen anses rättstridig utan att vara straffbar. Det hela går sålunda inte ihop. Det löser fortfarande inte heller frågan om vilka kränkningar som skall anses otillåtna. Det är därmed upp till domstolarna att avgöra.¹⁵⁶ Vid det nordiska jurismötet 1978 uttalade professor Stig Strömholm att Sverige borde följa Danmarks exempel och därigenom stärka skyddet för den personliga integriteten.¹⁵⁷ I sådana fall hade möjligheten att utfå skadestånd vid kränkning i media underlättats och de övertramp media idag gör på enskildas privatliv hade troligtvis begränsats i hög grad. Så har dock inte blivit fallet.

Kommittén mot ideell skada behandlade i sitt betänkande från 1992 frågan huruvida ett slopande av kravet på brottslighet för ersättning med stöd av dåvarande regeln i 1:3 SkL var aktuell. De kom fram till att kravet på brott inte borde upphävas trots att ett sådant upphävande delvis kunde medföra en förstärkning i allmänhet för personlig integritet. En sådan allmän förstärkning av personlighetsskyddet låg emellertid utanför kommitténs utredningsuppdrag.¹⁵⁸

Regeringen behandlade frågan om krav på brott på nytt i propositionen om ”Ersättning för ideell skada” från år 2000/2001 där man ansåg att det inte var aktuellt att upphäva kravet på brottslig gärning vid rätt till kränkingsersättning. De menade att kravet på brott innebär att kränkingsersättning betalas ut endast då det skett en redan definierad klandervärd handling.¹⁵⁹

5.4.3 Ersättningens prövning

Hur ersättning för kränkning fastställs har intagits i en separat bestämmelse i SkL, nämligen 5:6 SkL. Denna bestämmelse skall läsas tillsammans med 2:3 SkL då det för ersättning krävs att det är frågan om en allvarlig kränkning.¹⁶⁰ Enligt lagregeln 5:6 som infördes den 1 jan 2002 skall skadeståndet bestämmas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet. Man skall sålunda se till vilken kränkning

¹⁵⁴ Ds 1994:51, s. 89, SOU 1992:84, s. 194.

¹⁵⁵ Ds 1994:51, s. 93, 3 kapitlet 26 § Erstatningsansvarsloven.

¹⁵⁶ SOU 1992:84, s. 223.

¹⁵⁷ A.a. s. 194.

¹⁵⁸ A.a. s. 227 ff och 209.

¹⁵⁹ Prop. 2000/01:68, s. 48.

¹⁶⁰ Bengtsson, Bertil, Strömbäck, Erland, *Skadeståndslagen – En kommentar*, s. 269.

som typiskt sett har uppkommit genom det brottsliga angreppet. Detta innebär att ersättningen till stor del skall bestämmas med vägledning av objektiva kriterier. I fem punkter anges de kriterier som särskilt skall beaktas vid skadeståndsbedömningen. Dessa är att handlingen 1. haft förnedrande eller skändliga inslag, 2. varit ägnad att framkalla allvarlig rädsla för liv eller hälsa, 3. riktat sig mot någon med särskilda svårigheter att värja sin personliga integritet, 4. inneburit missbruk av beroende- eller förtroendeförhållande, eller 5. varit ägnad att väcka allmän uppmärksamhet.¹⁶¹ Detta sistnämnda villkor blir särskilt aktuellt vid ersättningsbedömning av kränkningar i pressen. Dessa principer för bestämmande av kränkingsersättning har inte inneburit några egentliga förändringar av gällande rätt utan istället tillkommit för att förtydliga och klargöra rättsläget.¹⁶² Kränkingsersättningens objektiva bestämmande skall utgå från en skönsässig bedömning som baseras på de etiska och sociala värderingar som råder idag. Precis som innan kan hänsyn dock tas till intensiteten i den skadelidandes upplevelser av kränkningen i särskilda fall.¹⁶³ Graden av gärningsmannens skuld skall inte beaktas vid bedömningen, men däremot skall graden av kränkning, vilken den enskilde varit utsatt för, ses som utslagsgivande för ersättningens storlek.¹⁶⁴

5.4.4 Ersättningens storlek

Praxis avseende skadeståndets storlek vid kränkningar i media är relativt begränsad då det är förhållandevis få fall som fälls för förtal och där skadeståndstalan därmed blir aktuellt. Detta, i förening med att det saknas konkreta omständigheter som skall ligga till grund för beräkning av skadeståndets storlek vid ideell skada, kan utgöra orsak till att skadeståndet vid tryckfrihetsbrott är relativt begränsat. Svårigheterna med att bestämma skadeståndets storlek vid ideell skada har även lett till att beloppen överlag ligger på en internationellt sett låg nivå vid kränkning av personlig integritet i allmänhet.¹⁶⁵ I propositionen från år 2000/2001 fann dock regeringen att det skett höjningar av ersättningsbeloppen.¹⁶⁶ I propositionen nämns även Hustler-fallet som exempel där ersättning satts mycket högt på grund av speciella omständigheter samt preventiva skäl.¹⁶⁷ Nedan kommer jag att redogöra för hur domstolen resonerat i tre rättsfall angående ersättningsnivån i skadeståndsdelen vid ärekränkingsbrott i pressen.

¹⁶¹ Jfr. 5:6 SkL.

¹⁶² Prop. 2000/01:68, s. 53.

¹⁶³ A.a. s. 51, Bengtsson, Bertil, Strömbäck, Erland, *Skadeståndslagen – En kommentar*, s. 270 f.

¹⁶⁴ Bengtsson, Bertil, Strömbäck, Erland, *Skadeståndslagen – En kommentar*, s. 271.

¹⁶⁵ SOU 1992:84, s. 146 f.

¹⁶⁶ Prop. 2000/01:68, s. 55 f.

¹⁶⁷ A.a. s. 55.

5.4.4.1 Björn Borg-fallet

I detta fall hade tidningen Z på sin löpsedel infört texten ”Mitt ljuva liv med Björn och kokain. Tjejen som visste för mycket”. Även första sidan i tidningen hade samma rubrik och inne i tidningen förekom en artikel och intervju med Jannike Björling, Björn Borgs tidigare sambo som han även låg i vårdnadstvist med. Jannikes motiv till artikeln kunde därför ifrågasättas.¹⁶⁸ Björn Borg stämde ansvarig utgivare för grovt förtal alternativt förtal och yrkade på skadestånd med 350 000 kr. Tryckfrihetsjuryn, vilken skulle bedöma huruvida brott förelåg eller inte, friade dock löpsedeln och förstasidan. I artikeln inne i tidningen förekom däremot uttalanden som juryn och rätten fann utgöra grovt förtal. Enligt tingsrätten skall den kritik som en offentlig person måste tåla hänföra sig till den offentliga insats personen ifråga gör. Artikeln handlade dock varken om Björn Borgs tenniskarriär eller om hans affärsverksamhet. På grund av uppgifternas kränkande karaktär samt den stora spridningen ansågs publiceringen utgöra grovt förtal. Uppgifternas art och spridning var sådana att Björn Borg genom publiceringen måste anses ha lidit skada. Tidningens ansvarige utgivare dömdes därför i skadeståndsdelen till att utge 75 000 kr till Björn Borg.¹⁶⁹ Detta fall utgör dock inte något prejudikat då det stannade i Stockholms tingsrätt.

5.4.4.2 NJA 1994 s. 637

I detta fall som jag har nämnt i tidigare kapitel hade tidningen Hustler satt ihop ett montage med ansiktsbilder på svenska kändisar och politiker monterade på nakna kroppar och döpt det till ”En smygtitt i kändisarnas hemliga fotoalbum”. Målsägandena yrkade på skadestånd med 250 000 kr till envar för grovt förtal alternativt förtal. Tingsrätten och hovrätten utdömde emellertid ett skadestånd på 50 000 kr till envar av målsägandena. HD konstaterade i sin dom att man lätt kunde se att bilderna inte var autentiska men att bilderna särskilt i samband med reportaget i övrigt var ägnade att utsätta personerna för andras missaktning. Ansvarig utgivare dömdes till tryckfrihetsbrott innefattande förtal respektive grovt förtal. I skadeståndsdelen dömdes ansvarig utgivare till att utge skadestånd med 100 000 kr till envar av målsägandena. HD motiverade det höga skadeståndsbeloppet med att fotomontaget hade fått stor spridning och därmed åstadkommit betydande obehag för målsägandena och att effekten blivit större då de var välkända personer för vilka fanns ett stort intresse hos allmänheten. HD uttalade även i domen att skadeståndets belopp sattes utifrån de ekonomiska överväganden som får antas ha legat bakom publiceringen av tidningen och det höga skadeståndsbeloppet var således tänkt att verka i preventiv riktning.

¹⁶⁸ Axberger, Hans-Gunnar, *Pressetik*, s. 41 f.

¹⁶⁹ Mål B 8-13-89, meddelad i Stockholms tingsrätt 1990-05-14.

5.4.4.3 NJA 2003 s. 567

Ett relativt nyligen avgjort fall på tryckfrihetens område utgör det angrepp på Gudrun Schyman som tidningen Expressen gjorde. Tidningen publicerade år 2001 uppgifter om Gudrun Schyman som ledde till en förtalsprövning av Högsta Domstolen. På tidningens löpsedel kunde man läsa "Gudrun Schyman spelar in erotisk film med sin ex-man: Man ska bli kåt". I vinjetten samt i artikeln inne i tidningen fanns liknande uppgifter. Gudrun Schyman stämde Expressens ansvarige utgivare för grovt förtal alternativt förtal och hävdade att uppgifterna var ägnade att utsätta henne för andras missaktning och yrkade på skadestånd med 150 000 kr som ersättning för ideell skada. Grovt förtal var uteslutet i detta fall då juryn fann att grovt förtal inte förelåg men att det däremot utgjorde förtal. Tingsrätten friade dock från ansvar medan HovR ansåg att förtal förelåg och utdömde ett skadestånd på 100 000 kr. HD prövade först rubriken till artikeln inne i tidningen och fann att det framgick av texten i artikeln att det inte var fråga om en pornografisk film. Rubriken inne i tidningen samt artikeln kunde därför inte fällas. HD fortsatte med att det i detta fall skall ske en intresseavvägning mellan samhällets intresse av granskande journalistik och intresset att skydda den enskilde mot att genom kränkande uppgifter utsätta personen för andras missaktning. HD fastställde att offentliga personer får räkna med att deras handlingar och uttalanden utsätts för mer närgången granskning än vad enskilda utan publika uppdrag får. Vad gällde löpsedeln hade Schyman pekats ut och löpsedeln hade fått stor spridning. HD bedömde att enligt allmänna värderingar måste uppgiften anses varit ägnad att utsätta Schyman för andras missaktning. Dock ansåg HD att det varit försvarligt att lämna uppgiften med tanke på hennes position. Uppgifterna konstaterades emellertid inte vara sanna och tidningen ansågs inte ha haft någon skälig grund för dem varför ansvarig utgivare dömdes till förtal.¹⁷⁰ HD ansåg att endast löpsedeln utgjorde förtal och sänkte därmed skadeståndet till 50 000 kr. Justitierådet Dahllöf och Lars K Beckman var emellertid skiljaktiga vad gällde skadeståndets storlek. Löpsedeln hade fått en mycket omfattande spridning över hela landet vilket medförde betydande skada. Schyman är en välkänd person för vilken det föreligger ett stort intresse hos allmänheten. Dessa förhållanden har således förstärkt effekten av den kränkande publiceringen. Därmed ansåg de att skadeståndet, i likhet med vad som utdömts i NJA 1994 s. 637, skulle bestämmas till 100 000 kr.

5.5 Förslag angående den kränktes rätt till kompensation

Hittills har jag redogjort för hur det nuvarande rättsläget ser ut inom mediaområdet och hur kränkningar av privatlivet i media behandlas. Ett sätt att förstärka personlighetsskyddet i pressen är att öka möjligheten att utge ersättning till den som känner sig kränkt. Detta kan ske på flertalet sätt, av vilka några indirekt har behandlats i tidigare kapitel. Nedan kommer jag

¹⁷⁰ Grovt förtal var redan uteslutet enligt den jury som medverkade i tingsrätten.

dock att behandla olika alternativ vilka direkt medför en ökad möjlighet för den kränkte att utfå ersättning även i de fall brottsligt förtal ej föreligger.

5.5.1 Integritetsskyddskommittén och utvecklingen

Integritetsskyddskommittén tillkom 1966 för att överväga åtgärder mot ökade risker för integritetskränkningar. I sitt betänkande om Privatlivets fred från 1980 lade de fram tre olika förslag på hur skyddet för kränkning av personlig integritet i media kan förbättras. Enhälligheten hos kommittén sträckte sig följaktligen så långt att ingen ansåg att det nuvarande skyddet var helt tillfredsställande. De var dock skiljaktiga avseende hur detta skulle lösas. De tre meningar som förelåg var således *självsaneringslinjen*, *lagstiftningslinjen* och *ersättningslinjen*.¹⁷¹ De delade meningarna i ärendet gjorde att regeringen beslutade sig för att överlämna betänkandet till Yttrandefrihetsutredningen. De avlämnade 1983 ett betänkande om förslag till ny yttrandefrihetsgrundlag, Värna yttrandefriheten. I detta betänkande togs även upp de frågor som behandlats i betänkandet Privatlivets fred. I yttrandefrihetsutredningen konstaterade man, med anledning av dessa frågor, att det allmänna skulle fortsätta att visa förtroende för pressens självsaneringsverksamhet och att läget på personlighetsrättens område inte var oroväckande.¹⁷² Betänkandet Värna yttrandefriheten lades sedan till grund för propositionen 1986/87:151 om ändringar i tryckfrihetsförordningen m.m. där konstitutionsutskottet, vid riksdagsbehandlingen, uttalade att det inte var aktuellt med åtgärder från statsmakternas sida för att undvika publicitetsskador. Man ansåg det dock angeläget att regeringen följde utvecklingen på området och återkom med förslag till åtgärder om så visade sig nödvändigt.¹⁷³ Därefter avlog riksdagen även en motion där man framfört önskemål om en översyn av de pressetiska reglerna och skadeståndsbeloppen vid kränkningar av den enskildes integritet.¹⁷⁴ Sedan dess har vägen fram till idag kantats av flertalet motioner avseende privatlivskränkningar i media. Dessa motioner har dock alla avslagits utan att riksdagen gett regeringen i uppdrag att närmare utreda läget. Av de förslag som integritetsskyddskommittén lade fram, i början på 80-talet, skall *ersättningslinjens* lösningar närmare studeras nedan.

Redan på 70-talet ansåg man följaktligen att medias självsanerande verksamhet inte var helt tillfredsställande och att skyddet för den personliga integriteten var undermålig.¹⁷⁵ Idag, trettio år senare, har läget inte förbättrats nämnvärt. Snarare är det så att det är något sämre ställt på det pressetiska området. Tidningar, och då främst skvallerpressen, kan redogöra för hela uppbyggda historier utan grund eller verklighetsanknytning och

¹⁷¹ SOU 1980:8.

¹⁷² SOU 1983:70, s. 248 ff.

¹⁷³ Ds 1994:51, s. 13 f.

¹⁷⁴ KU 1987/88:36, s. 13 f.

¹⁷⁵ SOU 1980:8, s. 109.

detta utan större repressalier. Vårt integritetsskydd är svagt i jämförelse med andra länders.¹⁷⁶ Förr räckte det med medias självsanerande verksamhet men idag krävs troligtvis starkare skydd för att komma till rätta med privatlivskränkningarna med tanke på det råa klimat som råder i media och den utveckling vi sett på senare år.

Självsaneringsmodellen som vi har idag är inte tillräckligt effektiv och något bör därför göras.¹⁷⁷ Lagstiftningsmodellen i form av en ny straffrättslig regel om kränkning av privatlivets fred är en lösning som redogjorts för i tidigare kapitel (se ovan kapitel 4.2.3). Som en mellanväg mellan självsaneringsmodellen och ny strafflagstiftning ligger ersättningslinjens förslag avseende kompensation vid publicitetsskador.

5.5.2 Ersättningslinjen

Det första förslag som ersättningslinjen lade fram rörde skadestånd inom ramen för opinionsnämndens verksamhet. Det som det råder brist på inom pressens självsanerande verksamhet är möjligheten att utge ersättning till den enskilde för den kränkning han tillfogats. Att tvingas utge ersättning vid kränkningar torde verka i preventiv riktning. Ett krav på att utge ersättning vid publicitetsskador skulle även kunna utgöra en effektiv sanktion.¹⁷⁸ Om opinionsnämnden skulle införa detta system torde dock inte handläggningen av målet ske lika noggrant som i ett domstolsförfarande. I sådana fall föreslås därför att skadeståndet fastställs i schablonbelopp, som exempelvis en viss del av den expeditonsavgift som tidningen måste utbetala idag. Att införa detta system skulle även innebära ett ställningstagande från pressens egen sida av att inte acceptera vad som helst i tidningarna. Det ger även den fördelen att lagstiftning som anses inskränka pressfriheten inte stiftas. Den enskilde torde även hamna i ett bättre läge jämfört med idag. Genom att ersättning delas ut inom pressens verksamhet behöver han inte gå till domstol för att utfå ersättning och slipper därmed tänka på rättegångskostnader. Detta får vägas mot den ekonomiska faktorn att utfå en lägre ersättning. En fördel för det allmänna är att staten inte belastas för dessa kostnader då det inte är en statlig myndighet.¹⁷⁹ Pressens opinionsnämnd saknar dock befogenhet att ålägga skadestånd som situationen ser ut idag.¹⁸⁰ Enär opinionsnämnden inte är någon myndighet kan staten inte heller tvinga opinionsnämnden att införa detta skadeståndssystem utan de kan endast rekommendera det. Som en alternativ lösning skulle opinionsnämnden kunna avge rekommendationer till parterna om hur de bäst bör lösa situationen. Detta kan ske på liknande sätt som när allmänna reklamationsnämnden råder sina parter i olika tvister.¹⁸¹ Allmänna reklamationsnämnden kan vid en förstörd vara rekommendera ena parten att

¹⁷⁶ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 61.

¹⁷⁷ Se ovan om vad PO/PON:s praxis visar.

¹⁷⁸ SOU 1980:8, s. 110 f.

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Lögdberg, Åke, *Personlighetsrätt*, s. 34.

¹⁸¹ SOU 1980:8, s. 110.

utge ersättning motsvarande varans värde. I det här fallet kan det dock bli svårt att bedöma den ekonomiska ersättningen då det inte föreligger direkt konkretiserade omständigheter vid ideella skador vilka kan ligga till grund för beräkning av skadeståndets storlek.

Det andra förslaget från ersättningslinjen rörde införandet av en särskild ersättningsfond på liknande sätt som inom försäkringsbranschen. Denna lösning går ut på att tidningsföretagen varje år avsätter en viss summa till en fond som skall utbetala skadestånd till personer som blivit kränkta genom en journalists uttalanden eller publicering av bilder. Den årliga avgiften som skall betalas in kan eventuellt stå i proportion till tidningens upplaga. Ett annat förslag är att en viss del av expeditionsavgiften som tas ut vid övertramp tas i anspråk för avsättning till fonden. Ett liknande förfarande står att finna i Sveriges Advokatsamfunds Ersättningsfond där ersättning utgår till följd av brottsligt förfarande hos en advokat.¹⁸² Tidningsföretagen torde kunna bevilja ersättning ur fonden på grundval av utslaget från pressens opinionsnämnd. Nämnden får i sådana fall genom egen fri prövning besluta huruvida ersättning skall utgå samt till vilket belopp. Kanske skulle någon form av schablonbelopp kunna fastställas.

Båda ovan nämnda alternativen torde dock innebära en ökad arbetsbelastning för pressens opinionsnämnd. Frågan är huruvida den bemästrar detta i praktiken. Om så inte skulle vara fallet torde ersättningslinjens tredje alternativ bli aktuellt, inrättandet av en särskild nämnd, skild från opinionsnämnden, vilken utdömer ersättning för publicitetsskador. Likaså i detta fall kan opinionsnämndens utslag ligga till grund för beslut om ersättning. Denna nya nämnd måste inrättas av pressorganisationerna själva då en statlig inblandning kan skapa problem när det gäller ”på etiska normer grundade beslut”. Även i detta fall kan man dra paralleller till det förhållande som råder vid konsumenttvister då assistans hämtas från allmänna reklamationsnämnden.¹⁸³

Pressorganisationerna har tidigare själv utrett möjligheterna att ålägga tidningar skadestånd vid brytande av de pressetiska reglerna. De kom dock fram till att de inte ville befatta sig med att utge ersättning till kränkta då de ansåg att den kränkande publiceringen inte går att reparera genom skadestånd. Frågan är emellertid om denna uppfattning fortfarande består inom pressen.¹⁸⁴

Som en sista lösning lägger förespråkaren för ersättningslinjen fram möjligheten att erhålla skadestånd vid en allmän domstol.¹⁸⁵ Man har då frångått de möjligheter som finns att reglera ersättningsfrågan inom pressens självanserande verksamhet. Detta innebär att vägen till en starkare personlighetsrätt som ger den kränkte rätt till kompensation vid publicitetsskador måste regleras genom någon form av lagstiftning. Denna

¹⁸² SOU 1980:8, s. 111 f.

¹⁸³ A.a. s. 112.

¹⁸⁴ Lännergren, Bengt, Widebäck, Ulf, *Rätten att vara i fred*, s. 69.

¹⁸⁵ SOU 1980:8, s. 113.

lösning innebär att man i svensk rätt måste avlägsna kravet på brott för att utfå ideellt skadestånd vid allmän domstol. Detta har redogjorts för ovan, (se kapitel 5.4.2), där regeringen år 2000 konstaterade det icke aktuellt att företa en utmönstring av brottskravet i svensk rätt.

5.6 Delanalys

Resonemanget om att den som på ett otillbörligt sätt eller i onödan kränker en annan persons privatliv skall ersätta personen för intrånget, är lätt att sympatisera med. Det kan framhållas att utan kännbara påföljder för tidningsföretagen är det ekonomiskt möjligt och inte sällan nödvändigt för flertalet tidningar att tillhandahålla s.k. skvallerreportage. Detta främst med tanke på den konkurrens som råder dessa tidningar emellan. Om däremot samtliga dessa tidningar drabbades av kännbara påföljder i form av ideellt skadestånd skulle situationen kunna bli en annan och skadestånd kan därför konstituera en lämplig sanktion. Frågan är dock hur detta skall lösas i praktiken.

Kravet idag för att ersättning skall utgå vid en kränkning av privatlivet i media är att tryckfrihetsbrott i form av ärekränkning föreligger. Enligt 11 kapitlet TF stadgas i den processuella regeln att en talan om enskilt anspråk kan föras vid tryckfrihetsbrott. Sedermera gäller ett krav på att kränkningen skall vara allvarlig samt att brott föreligger för att 2:3 SKL skall bli tillämplig. En relevant fråga är därmed huruvida kränkningar i pressen torde utgöra en allvarlig kränkning. Med tanke på den stora spridning ett förtal får i pressen framhåller jag att förutsättningen för att kränkningen skall anses allvarlig torde vara uppfylld. Även i de fall det enbart gäller bilder. Detta stöds även av hur rätten bedömt kränkningen i de tre rättsfallen ovan. Kravet på att kränkningen skall vara allvarlig är emellertid inte förenlig med Europakonventionen där det endast stadgas en ”vanlig” kränkning. Tröskeln är således högre i svensk rätt vilket kan tyckas strida mot EKMR.

Det faktum att ett brott skall föreligga för att skadestånd skall utgå vid en kränkning av personlig integritet i media, bidrar till att personlighetsskyddet är relativt svagt i svensk rätt. Utan ett krav på brott däremot, erfordras inte att rekvisiten för förtal eller förolämpning i brottsbalken är uppfyllda för att ersättning skall utgå och således blir det lättare att erhålla ersättning för en enskild. Hur skulle då en utmönstring av kravet på brott i 2:3 SKL lösas i svensk rätt? Om man vill införa ersättning även i de fall då brott inte föreligger så krävs även att man tar ställning till *vilka* kränkningar som skall ge rätt till ersättning. Jag framhåller därmed att ett alternativ kan vara att låta de pressetiska reglerna sätta ramen och avgöra när det föreligger en kränkning i pressen. Problematiken försvåras av att det även fordras en definition av alla de andra kränkningar som kan bli aktuella som exempelvis våldtäkt och misshandel. Denna svåra definition blir det således upp till domstolarna själva att avgöra genom praxis. Både den preventiva och den reparativa funktionen av skadeståndet torde emellertid kunna tillgodoses vid ett borttagande av kravet på brott.

Den kommitté och proposition som behandlat frågan om ett avlägsnande av krav på brott på senare tid visar på att en sedan länge etablerad princip i ett rättssystem inte är något man ändrar i första taget. Traditionen med koppling mellan brott och skadestånd är djupt rotad. Dock kan man, som ovan redogjorts för, skönja vissa inbrytningar i svensk rätt i denna huvudprincip som visar på möjligheten till förändring. I Sverige skulle en möjlig lösning vara att i skadeståndslagen 2:3 utmönstra kravet på brott vid kränkning av privatlivets fred, vilket dock inte är helt lätt. En ändring i 2:3 SkL torde emellertid utgöra det minsta problemet. För att avlägsnande av kravet på brott skall få inverkan även på kränkning av personlig integritet i *tryckt skrift* fordras att en ändring sker i TF, där det i 11:1 stadgas ett krav på tryckfrihetsbrott för att ersättning skall utgå. Kravet på brott i 11:1 TF måste således utmönstras ur lagtexten. Då detta får konsekvenser för alla tryckfrihetsbrott som exempelvis spioneri och hets mot folkgrupp är det troligtvis bättre att en undantagsregel till 11:1 TF införs. Enligt denna skall talan om enskilt anspråk kunna föras vid en kränkning av den personliga integriteten utan krav på att tryckfrihetsbrott enligt 7:4 eller 7:5 TF måste föreligga. Detta skulle medföra att skadestånd inte enbart behöver grundas på tryckt skrift som innefattar tryckfrihetsbrott utan även skulle kunna grundas på en kränkning av privatlivet i skriften. Vilka dessa kränkningar är kan, som jag ovan föreslagit, bestämmas av de pressetiska reglerna.

Att utmönstra kravet på att tryckfrihetsbrott måste föreligga, för att föra talan om enskilt anspråk, skulle således medföra betydande lagtekniska svårigheter då det innebär att en av de viktigaste grundlagarna behöver ändras på i inte ringa omfattning. Därmed är det för svensk del förknippat med betydligt större svårigheter att utmönstra kravet på brott för att det skall gälla även i tryckt skrift, jämfört med Danmark där ett sådant krav på tryckfrihetsbrott ej föreligger i grundlagen.¹⁸⁶

Vid ett utvidgat skadeståndsansvar, vilket avlägsnande av kravet på brott innebär, krävs jämväl att den kritik som finns riktad mot en utvidgning av skyddet för kränkning av personlig integritet i media skall övervägas och bedömas i diskussionen. Sakkunniga på tryckfrihetens område poängterar vikten av att brott måste föreligga för att skadestånd skall utgå vid tryckfrihetsbrott. Det skulle innebära en för stor inskränkning av tryckfriheten om skadestånd utgår i de fall då texten/bilden inte är brottslig. Det som även skulle tala mot en vidsträckt möjlighet till skadeståndstalan i allmän domstol, vid intrång i personlighetsrätten, är att skadeståndsprocesserna skulle öka vilket i sin tur skulle kunna konstituera ett vapen mot det fria ordet. Ökade skadeståndsprocesser vid allmän domstol innebär troligtvis även ökade kostnader för samhället. En utveckling i riktning mot ökad möjlighet att erhålla skadestånd torde kunna leda till att folk i stor utsträckning försöker hindra publicitet med hot om skadestånd. Jag vågar emellertid inte ta ställning till huruvida så kan bli fallet. I flertalet europeiska länder där personlighetsrätten är uppbyggd kring skadeståndsprocesserna har emellertid någon dylik utveckling inte tagit fart.

¹⁸⁶ Ds 1994:51, s. 89.

Eftersom privatlivsskyddet är svagt utvecklat i svensk rätt och då endast brottsligt förtal leder till skadestånd är praxis på området som tidigare påtalats liten. Den ersättning som utdömts i tryckfrihetsmål går därmed snabbt att sammanfatta. Kränkingsersättningarna har alltid legat förhållandevis lågt i jämförelse med utländsk rätt som många gånger är uppbyggd kring skadeståndsrätten. Björn Borg-fallet stannade emellertid i tingsrätten men skadeståndet som utdömdes var likväl relativt högt satt. I NJA 1994 s. 637 bröts dock mönstret med låga skadestånd på allvar. HD uttalade som orsak till det höga beloppet att det skulle verka i avskräckande riktning. Det är således det högsta skadestånd vilket utdömts i ett förtals- och tryckfrihetsmål i Sverige och utdömandet av ett så pass högt skadestånd tyder på att domstolen velat kompensera för den integritetskränkning det inneburit snarare än för förtålet. Detta tyder i sin tur på att domstolen troligtvis har ansett det svenska förhållandet, utan skydd för personlig integritet i media, frustrerande och således dömt för att åstadkomma ett förstärkt integritetsskydd för människor i media. Det är således det första erkännande i svensk rätt om ett behov till förstärkt skydd på detta område. I det senaste fallet från 2003 sänkte HD HovR:s dom från 100 000 till 50 000 kr. Jag instämmer emellertid i detta fall med justitieråden Dahllöf och Lars K. Beckmans skiljaktiga mening i fråga om skadeståndets storlek och anser att beloppet borde uppgå till 100 000 kr i likhet med NJA 1994 s. 637 då likartade förutsättningar föreligger mellan de båda fallen. Således är uppgifterna av en kränkande art och det förekommer en stor spridning över hela landet vilket medfört betydande skada. I båda fallen gäller det välkända personer vilka tilldragit ett stort intresse från allmänheten. Enligt min mening är det frustrerande att inte känna till varför juryn inte ansåg grovt förtal föreligga i detta fall när så var fallet i NJA 1994 s. 637. Troligtvis är det skillnaden i grad mellan förtalen som utgör orsaken till att ”endast” 50 000 kr dömdes ut i Gudrun Schymans fall.

Skadeståndsbeloppen som utdelats i de ovan nämnda fallen kan jämföras med de belopp som utgår vid brott mot den personliga integriteten i stort och som kan tyckas värre än kränkning i media, nämligen olika former av sexualbrott och våldsbrott. Vid våldtäktsfall visar praxis på en kränkingsersättning vilken ligger runt 150 000 kr. Som jämförelse kan likaledes nämnas att i fall som utgör misshandel utges normalt en ersättning på 15 000 till 20 000 kr, samt vid rånbrott ligger ersättningen ofta på över 10 000 kr.¹⁸⁷ En kränkning av den personliga integriteten i fysisk mening kan anses utgöra en allvarligare kränkning mot en person jämfört med vad en kränkning i media kan anses innebära. Ersättningsnivåerna vid kränkning av den personliga integriteten i fysisk mening anser jag borde ligga betydligt högre. Det handlar om den grundläggande respekten för en persons rätt till sin egen kropp. Att sätta ett likhetstecken mellan dessa två typer av kränkningar kan därför ifrågasättas. Ett relevant spørsmål är dock huruvida det är meningen att jämföra ersättningsstorlekarna mellan dessa skilda typer av brott. Det preventiva beloppet för en våldtäktsman kan anses ligga

¹⁸⁷ Ersättning vid personskada, Feb 2005, kap. 18.

betydligt lägre än nivån för ett tidningsföretag med helt andra tillgångar. För att verka i preventiv riktning fordras att beloppen är kännbara för tidningarna annars gör de inte någon nytta ur ett preventivt perspektiv. Jag ställer mig på grund härav positiv till de höga skadeståndsbelopp som dömts ut och förespråkar en fortsatt trend mot högre skadeståndsbelopp i tryckfrihetsmål där kränkning av den personliga integriteten har ägt rum.

Ersättningslinjens förslag, i betänkandet från 1980, avseende hur man kan förstärka skyddet för kränkning av personlig integritet i media i form av ersättning kan analyseras. Jag ställer mig emellertid kritisk till yttrandefrihetsutredningens avfärdande av förslagen. Jag förmodar att yttrandefrihetsutredningen ansåg det vara enklare att avvisa förslaget som otillräckligt och hävda att rättsläget inte krävde ytterligare skydd istället för att närmare utreda alternativen. Därmed sköt de frågan på framtiden.

De två första förslagen som ersättningslinjen lade fram torde innebära att pressens opinionsnämnd skall bestämma samt utdela skadestånd. Det första förslaget att skadestånd skall utdelas inom ramen för medias självsanerande verksamhet konstituerar en tänkbar lösning vilken ger den kränkte kompensation utan att för den delen behöva inskränka på TF eller stifta nya lagar. Det andra förslaget att skapa en ersättningsfond där en viss del av expeditionsavgiften skall tas i anspråk förutsätter att en expeditionsavgift fortsättningsvis tas ut vid övertramp av en tidning samtidigt som ersättning från en fond utgår till den kränkte. Om expeditionsavgiften emellertid fortfarande kvarstår och en del av den går till fonden finns inget ytterligare incitament till att upphöra med övertramp gentemot vad det gör idag. Skillnaden blir dock att den kränkte utfår ersättning för sin publicitetsskada vilket välkomnas. Expeditionsavgifter måste förekomma då det inte finns något konkret förslag på hur pressens självsanerande verksamhet annars skall finansiera sin verksamhet. Som alternativ skulle lämpligen en avgift i proportion till tidningens storlek kunna avsättas till fonden. Nämnden skall även fatta beslut rörande vilket belopp som skall utbetalas. Enligt min mening torde det bästa vara att företa en bedömning i det enskilda fallet. Detta kan dock bli tidsödande och få motsatt effekt vilket leder till att färre kränkningar av privatlivet anmäls. Därför torde schablonbelopp troligtvis vara att föredra. Det stora hindret för de förevarande två alternativen är att det måste vara upp till pressorganisationerna själva att införa systemet, något som de hittills ställt sig avvisande till. Pressens organisationer ter sig således inte särdeles villiga att införa utbetalning av ersättning för rent etiska felsteg. Man får emellertid hysa tillit till att media tar sitt förnuft till fånga och inser behovet av ett förstärkt skydd.

Det tredje alternativet kan sägas utgöra en variant på det förstnämnda förslaget. Det innebär att en fristående nämnd dömer ut ersättning efter opinionsnämndens avgöranden. Frågan är dock hur välgrundade denna nämnds beslut blir då den inte utgör en del i det statliga rättsväsendet. Konstateras kan dock att besluten troligtvis inte kommer att skilja sig nämnvärt från hur opinionsnämnden grundar sina beslut idag.

Det sista förslaget om möjlighet att erhålla skadestånd vid allmän domstol är ett förslag som innebär att kravet på brott avlägsnas från 2:3 SkL och har således diskuterats ovan. Fördelen med detta alternativ är att statsmakterna kan besluta själva härom, vilket innebär att det konstituerar ett i högre grad genomförbart alternativ.

Skadestånd inom den självsanerande verksamheten utgör i flera avseenden ett fullgott alternativ. Genom att förlägga utdömandet av ersättning där undviker man den stelbenthet och den inskränkning i tryckfriheten vilken en lagstadgad ersättningsrätt ger. Möjlighet till kompensation, om än så liten, visar på respekt för folks privatliv och kan därmed bidra till att reducera kränkningar av privatlivet i media. Sanktionerna inom självsaneringsmodellen, om vi nu skall behålla den, måste emellertid vid övertramp vara kännbara. Då utgör påföljd i form av ersättning en god lösning beträffande förstärkning av personlighetsskyddet.

Den brottsskadeersättning vilken idag utgår från Brottsoffermyndigheten med anledning av personskada kan inte utgå vid ärekränkning.¹⁸⁸ Detta system är avsett för de fall då ersättning på grund av personskada inte kan erhållas på annat sätt eller om det gäller kvalificerade skador. Vid kränkningar i media som inte utgör brottslig ärekränkning är det således helt uteslutet att räkna med kompensation från denna nämnd. Som brottsskadelagen ser ut idag är det inte heller vidare troligt att det sker en utveckling i den riktningen.

Vad gäller det reparativa syftet med skadestånd skall den som orsakar en skada åtgärda denna. Så är tanken bakom såväl konsumentskydd som miljöskydd. När medierna riktar in sig på vinstgivande affärsverksamhet torde det vara naturligt att de verkar på samma villkor som övrig företagsverksamhet. Skall media ha rätt att gömma sig bakom tryck- och yttrandefriheten oavsett omständigheterna? Media torde i likhet med andra producenter ansvara för sina produkter. Då de orsakar publicitetsskador på människor bör de således ta ansvar härför. Strikt ansvar är en ansvarsform vilken utgör en allmän grundsats inom skadeståndsrätten och gäller för mer eller mindre farlig verksamhet. Inom miljörettens område föreligger strikt ansvar för den som orsakat en miljöskada. Detta ansvar medför att den som orsakat en skada skall avhjälpa denna oavsett om personen ifråga handlat culpöst eller ej. Frågan är således huruvida detta skulle kunna tänkas vara ett alternativ vid publicitetsskador i media. Fördelen med detta synsätt är att det ur ett rättsekonomiskt perspektiv internaliserar skadorna, vilket innebär att den som orsakar skadorna även betalar för dessa. Varför kan inte ersättningsansvaret internaliseras inom massmedia på liknande sätt som redan skett beträffande miljöskador och konsumentsskador? I praktiken torde detta dock utgöra en i stort sett otänkbar lösning på mediaområdet. Ett strikt ansvar skulle medföra att vartenda ord skulle granskas. Dock kan konstateras att den nuvarande ansvarsformen i åttonde kapitlet i TF utgör en form av strikt ansvar, vilket innebär att utgivaren anses ha vetskap om allt

¹⁸⁸ Karnov 2 § BSkL (1978:413).

som publiceras i tidningen. Dock kan ett så långtgående ansvar innebära ett hot mot det skrivna ordet på grund av en ständig rädsla att bli stämda. Emellertid krävs för strikt ansvar, utan stöd i lag, att en farlig verksamhet föreligger.¹⁸⁹ Media kan rimligtvis inte anses utgöra en sådan verksamhet. Det föreligger dock fall där strikt ansvar har ålagts oaktat verksamheten inte betraktas som farlig i gängse mening.¹⁹⁰ Emellertid torde det vara att dra det för långt att försöka få in kränkningar i media under en dylik ansvarsform. Jag ställer mig således kritisk till denna lösning då den inte utgör en realistisk ansvarsform för en utgivare.

Jag har i detta kapitel redogjort för när skadestånd utgår samt vilka krav som då uppställs. Jag menar att skadestånd som utdöms avskräcker tidningar från att skriva och publicera saker av mer känslig natur. Skadeståndet utgör därför en lämplig form för att komma till rätta med publicitetsskador då det dels verkar preventivt och dels utger ersättning till den kränkte i de fall kränkning trots allt sker. I praktiken är det få fall där ersättning utgår och för att förbättra ersättningsutsikterna föreligger flera tänkbara alternativ. Dock uppkommer problem när rätten till ersättning för den kränkte skall förbättras. Denna problematik ligger följaktligen dels i att tryckfriheten behöver inskränkas om ersättning till skydd för privatlivet lättare skall utgå, såvida skadeståndet inte utdelas inom den självsanerande verksamheten, och dels i att staten inte har någon makt över självsaneringsverksamheten om detta alternativ anses rimligare.

¹⁸⁹ Hellner, Jan, Johansson, Svante, *Skadeståndsrätt*, s. 169 f.

¹⁹⁰ A.a. s. 178.

6 Immaterialrättsliga aspekter av personlighetskyddet i media

6.1 Inledning

I detta kapitel kommer jag att närmare granska den immaterialrättsliga aspekten av skyddet för den personliga integriteten i media, närmare bestämt rätten till egen bild. Som tidigare nämnts finns det i Sverige inte något generellt förbud mot att utan samtycke filma eller fotografera en enskild person och att publicera sådana bilder. En i detta kapitel relevant fråga är således huruvida man genom immaterialrättsliga lösningar kan förbättra skyddet för den personliga integriteten. Detta är ett område som berör oss alla, men i synnerhet de som står i rampljuset. Självfallet är det även här grundläggande att göra en avvägning mellan intresset av skydd för den enskilde kränkte och vår tryckfrihet när olika alternativa lösningar skall övervägas.

Det som behandlats under kapitel 3 till 5 gäller även vid publicering av bilder och de förslag på ändringar som behandlats där blir således även aktuella vid bildpubliceringar. I detta kapitel kommer jag emellertid enbart att fokusera på den immaterialrättsliga aspekten av bildpubliceringar som kränker privatlivet i media och utrona huruvida det kan bli aktuellt med särbehandling för att skydda just publicering av *bilder* i pressen.

6.2 Rätt till egen bild

Rätten till egen bild kan sägas falla mellan två rättsområden, följaktligen immaterialrätten samt personlighetsrätten.¹⁹¹ I svensk rätt påträffas inget generellt förbud mot att utnyttja personbilder utan tillstånd.¹⁹² Detta innebär att det i svensk rätt inte krävs samtycke från personen på bilden för att få rätt att publicera den. I svensk press avbildas människor därför kontinuerligt utan att deras samtycke har inhämtats innan publicering. Vad gäller fotografier och bilder på personer kan de många gånger kännas mer kränkande och mer intima än vad rena texter gör. Bilder är betydligt mer direkta och talande i de flesta fall. De väcker även i regel större uppmärksamhet än vad enbart ett omnämnande vid namn gör samtidigt som minnet förstärks genom bilder.¹⁹³ Bilder som är kränkande enligt femte kapitlet i BrB utgör tryckfrihetsbrott men bortsett från denna typ av bildanvändning finns det inget som hindrar publicering av bilder av intim

¹⁹¹ Se om definitionen av personlighetsrätt ovan kapitel 2.1.

¹⁹² Cars, Thorsten, *Pressetiken i praktiken*, s. 144.

¹⁹³ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 13.

eller privat karaktär. Bilder tagna med teleobjektiv för att fånga någon solandes i sin trädgård eller liggande sjuk på ett sjukhus är kränkande utan att utgöra förtal. Att en bild på sig själv vid ett tillfälle senare publiceras i ett helt annat sammanhang vilket rör något man inte vill förknippas med kan upplevas kränkande utan att man kan göra något åt saken. Det blir även vanligare med att tidningar uppmanar sina läsare till att ta bilder med sina mobiltelefoner och således skicka de till tidningarna för att snabbt få bilder om en nyhet. Detta riskerar dock att leda till problem vad gäller etiska frågor. Bilder kan även utsättas för montage och förvanskning på ett sätt som kränker personen i fråga. Dessa ökade möjligheter att med tekniken förvanska bilder på ett naturtroget sätt utgör ett växande problem.¹⁹⁴ Även här gäller precis som vid texter att bilder som förvanskats, tagits i privata miljöer eller som på annat sätt är känsliga kan vara kränkande utan att det är fråga om förtal och tryckfrihetsbrott. Detta ger inte sällan upphov till kränkningar utan möjlighet till gottgörelse för den drabbade. De pressetiska reglerna ställer dock upp regler om bildetik. Men precis som med kränkning i skrift är dessa etiska regler inte tillräckliga för att verka i preventivt syfte, vilket kan utläsas av de många fall som inkommer till PO varje år.¹⁹⁵ En lösning på problematiken skulle kunna vara att bryta ut bildrätten så att den uppnår ett eget skydd utifrån en immaterialrättslig aspekt. Kränkande publicering i form av bilder kan då erhålla ett bättre skydd än publicerade texter. Om skyddet för bilder stärks genom immaterialrätten innebär det dock att tryckfriheten måste begränsas till viss del. En så beskaffad inskränkning bör nog övervägas.

Ett gammalt rättsfall där rätten till egen bild diskuterats rörde det s.k. Hem till byn-fallet, NJA 1976 s. 282. Vid inspelningen av filmen Hem till byn togs bilder som tidningen Året Runt sedan publicerade i samband med den romanversion av filmen de återgav. Bilden som föreställde en av skådespelarna förekom sedermera i reklam för tidningen utan skådespelarens samtycke. Skådespelaren stämde tidningens ägare och åberopade i första hand 45 § URL och i andra hand att enligt allmänna rättsgrundsatser en bild inte får utnyttjas i reklam utan den avbildades tillstånd. HD ansåg inte att ett utnyttjande i strid med URL förelåg. Lagen om namn och bild i reklam fanns dock ej vid den här tidpunkten. Frågan är hur fallet skulle bedömas idag. Troligtvis skulle anknytningen till tidningens innehåll vara så pass starkt att ett ingripande skulle stå i strid mot TF och således inte falla inom lagen om namn och bild i reklam.

När bilder publiceras och används i parodisyfte krävs inte samtycke utan det är tillåtet och anses inte utgöra en kränkning av personlig integritet. Att så är fallet framgår av gammal hävd. Dock är det vanskligt att dra gränsen för vad som skall avses med parodi och vad som inte är det.¹⁹⁶ Att bilderna i Hustler-fallet kunde anses utgöra satir kan eventuellt uttolkas ur tingsrättens

¹⁹⁴ Ds 1994:51, s. 172 f.

¹⁹⁵ www.po.se, 2005-01-19 kl. 12.05, se även nedan kapitel 3.

¹⁹⁶ Levin, Marianne, Koktvedgaard, Mogens, *Lärobok i Immaterialrätt*, s. 137.

bedömning där de ansett att det inte föreligger någon uppgift ”ägnad att tas på allvar” och uppgiftsrekvisitet således inte ansetts vara uppfyllt.¹⁹⁷

6.3 Krav på samtycke

På grund av det faktum att bilder har en större förmåga att påverka, anser många att deras egen bild bör åtnjuta någon form av skydd mot publicering. Att införa ett krav på samtycke för att få lov att publicera bilder och fotografier på enskilda människor torde kunna innebära en förstärkning av rättsskyddet på detta område. Detta krav på samtycke från vederbörande existerar exempelvis i norsk rätt.¹⁹⁸ Någon absolut rätt till egen bild kan dock aldrig vara möjlig utan den måste förses med ett flertal undantag för att fungera i praktiken.¹⁹⁹ I norsk rätt har grundinställningen alltid varit att den avbildade har bestämmanderätten över användningen av fotografiet.²⁰⁰ Det krav på samtycke som sedan införts i lag har försetts med ett antal undantag, exempelvis om bilden har ett allmänt informationsintresse, om personen på bilden är en bisak eller om det föreställer offentliga personer i deras offentliga positioner.²⁰¹

Enda gången det i svensk rätt krävs ett samtycke för publicering är vid användning av en personbild i reklamsammanhang enligt lagen om namn och bild i reklam. Utan vederbörandes samtycke är publiceringen otillåten. Att ett krav på samtycke i svensk rätt kan anses försvåra pressens arbete är ett argument som inte håller. I de pressetiska reglerna, som kan studeras i bilaga A, stadgas en respekt för den egna bilden. Detta är dock inte samma sak som att ett samtycke krävs, men ett lagstadgat samtyckeskrav går inte heller längre än de krav de pressetiska reglerna redan uppställer. Om ett dylikt samtyckeskrav dock skulle införas i svensk rätt uppstår emellertid frågan var ett sådant skall inkorporeras.

6.3.1 Lag om namn och bild i reklam

Lagen (1978:800) om namn och bild i reklam gäller sedan 1979 och kan sägas utgöra vår första och enda lag i helhet på personlighetsrättens område.²⁰² Lagen utgör det enda legala skydd som en enskild har för sin egen bild och är uppbyggd efter hur immaterialrättslagstiftningen ser ut.²⁰³ Enligt denna lag är publicering av namn och bild i reklam otillåten om inte samtycke inhämtats från vederbörande.²⁰⁴ Lagen tillkom för att förbjuda näringsidkare att använda kända personer i reklam för olika produkter de

¹⁹⁷ Axberger, Hans-Gunnar, *Ära och integritet*, JT 1994-95, s. 721.

¹⁹⁸ Ds 1994:51, s. 116 f.

¹⁹⁹ Lännergren, Bengt, Widebäck, Ulf, *Rätten att vara ifred*, s. 56.

²⁰⁰ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 56.

²⁰¹ 45 c § Åndsverkloven.

²⁰² Bernitz, Ulf m.fl., *Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens*, s. 100.

²⁰³ Danowsky, Peter m.fl., *Bildrätt, fotografier och teckningar*, s. 96.

²⁰⁴ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 15 och 66 f.

inte själva samtyckt till. Bakom detta ligger förutom personlighetsskyddet även givetvis ekonomiska aspekter i form av det kommersiella värde dessa kända personer besitter. Den enskilde skall därmed själv få råda över huruvida han eller hon vill ställa upp på reklam.²⁰⁵ Lagen skyddar följaktligen både vanliga privatpersoner samt offentliga personer och ger även skydd för reklambilder som kan tolkas föreställande en viss person även då det inte är det. Lagen är, för att undvika konflikter med tryckfriheten, begränsad till att endast gälla vid reklam och motsvarande regler existerar därför inte för pressen vilket är en begränsning utifrån personlighetssynpunkt.²⁰⁶ Departementschefen uttalade dock att lagen eventuellt även kunde få utgöra en möjlighet att bygga ut intilliggande områden.²⁰⁷ En dylik utveckling som departementschefen syftade på har dock inte skett men möjligheterna till en lösning finns. Ett brytande mot lagen om namn och bild i reklam är sanktionerat med bl.a. straff och ideellt skadestånd vilket kan antyda att lagen även har ett syfte som personlighetsskydd.

Som det ser ut idag drar man en viktig gräns mellan tryckfrihet och lagen om namn och bild i reklam. Ingripanden mot kommersiell reklam i tryckt skrift kan ske utan hinder av TF. Någon klar gräns mot TF föreligger dock inte.²⁰⁸ Ett exempel där gränsdragningen mellan lagen om namn och bild i reklam och tryckfrihetsförordningen har prövats är NJA 1999 s. 749.²⁰⁹ Målet gällde frågan huruvida en publicering i herrtidningen *Aktuell Rapport* var att anse som en framställning av utpräglat kommersiell natur som därmed skulle falla utanför tryckfrihetsförordningen. På tidningens baksida visades en bild av skådespelaren Robert Gustafsson hållande ett exemplar av tidningen tillsammans med texten "Bättre än Björnes magasin". Bilden var tagen i samband med en teaterföreställning där tidningen utgjorde rekvisita och Robert Gustafsson hade således ej samtyckt till publiceringen. HD fann i detta fall att bilden och texten var att bedöma som en annons och att lagen om namn och bild i reklam därför var tillämplig. Ansvarig utgivare fick således utge 50 000 kr i ideellt skadestånd. Ett justitieråd var dock skiljaktigt och ansåg att en sammantagen bedömning ledde till att man skulle bedöma materialet på sidan som redaktionellt och således skulle omfattas av tryckfrihetsförordningen.

Marianne Levin har dock för ett flertal år sedan lagt fram ett förslag där hon bygger vidare på det uttalande som departementschefen gjorde vid tillkomsten av lagen om möjligheten att utvidga den till närliggande områden. I sitt förslag anser hon därför att lagen om namn och bild i reklam kan kompletteras med ett krav på samtycke vid publicering av den egna bilden utan att ett rent kommersiellt intresse föreligger. Dock skall detta samtycke förses med ett antal undantag exempelvis i fall då informationsintresset får anses väga över. Exempelvis om bilden är tagen på

²⁰⁵ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 66 f.

²⁰⁶ Bernitz, Ulf m.fl., *Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens*, s. 100 f.

²⁰⁷ Prop. 1978/79:2 s. 51.

²⁰⁸ Axberger, Hans-Gunnar, *Tryckfrihetens gränser*, s. 55.

²⁰⁹ Levin, Marianne, Koktvedgaard, Mogens, *Lärobok i Immaterialrätt*, s. 88.

en offentlig plats och bilden sker i anslutning till information om det sammanhanget eller om personen inte kan identifieras utanför familjekretsen. Lagen får därmed byta namn till enbart ”lagen om namn och bild”. Levin menar att rätten till egen bild torde passa in under denna lag som därmed skulle utsträckas till att inte bara inbegripa reklam utan gälla kommersiellt syfte i vidare mening.²¹⁰

Lagen om namn och bild utgör således ett alternativ där ett samtyckeskrav kan införas men intressekollisionen med TF är dock inte att förglömma. Till skrift hänföres även bild enligt 1:5 tredje stycket TF, vilket innebär att ett samtyckeskrav för att få publicera en bild starkt inskränker vår tryckfrihet.

6.3.2 Upphovsrättslagen

Personlighetsrätten tillhör inte den traditionella upphovsrätten men knyter ändå an till denna. I 1:8 TF föreskrivs att vid rätt till fotografisk bild, litterärt eller konstnärligt verk gäller vad i lag är stadgat. I och med denna bestämmelse bröts upphovsrätten ut ur tryckfrihetsförordningen och utvidgades.²¹¹ Upphovsrätten står således inte i konflikt med tryckfriheten utan har beviljats undantag från TF:s exklusiva tillämpningsområde så att upphovsrätten kan inskränka den rätt att fritt utge tryckt skrift som annars tillkommer envar.²¹²

Upphovsrättslagen ger upphov till en ensamrätt. Denna ensamrätt tillkommer emellertid den som skapat något, den s.k. skaparen enligt 1 § URL. Den grundläggande principen i upphovsrätten är följaktligen att ensamrätten tillkommer upphovsmannen.²¹³ Skyddsobjekten i URL är de i 1 kapitlet uppräknade objekten samt de i 5 kapitlet närstående rättigheterna. Intressant här är att fotografiskt verk eller annat alster av bildkonst utgör skyddsobjekt enligt punkt 5 i 1 § URL. Även framställandet av bild skyddas enligt 49 a § i 5 kap. URL.²¹⁴ Ensamrätten vilken tillfaller upphovsmannen innefattar en rätt att förfoga över verket genom att framställa exemplar och göra det tillgängligt för allmänheten enligt 2 § URL. Vid bilder är det vanligtvis fotografen som är skapare och upphovsman och således inte den som förekommer på bilderna. Fotografen är således den som har rätt att förfoga över bilden och göra det tillgängligt för allmänheten.

Reglerna om ideellt skadestånd i upphovsrättslagen kan emellertid ses som ett personlighetsrättsligt moment.²¹⁵ Skadestånd utgår förutom för den ekonomiska förlusten för upphovsmannen även enligt 54 § andra stycket URL vid icke-ekonomisk skada. Detta innebär att hänsyn skall tagas även till annat än det som är av rent ekonomisk natur vid ersättning för ett intrång

²¹⁰ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 101 samt 106.

²¹¹ A.a. s. 99.

²¹² Karnov 1:8 TF.

²¹³ Levin, Marianne, Koktvedgaard, Mogens, *Lärobok i Immaterialrätt*, s. 95.

²¹⁴ A.a. s. 59 f samt 94.

²¹⁵ Bernitz m.fl., *Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens*, s. 99.

i upphovsrätten. Ersättningen enligt denna lagparagraf skall således ske genom en skönsmässig bedömning precis som vid kränkingsersättning i SkL. Motsvarande regler existerar inte inom de övriga immaterialrättsliga lagarna.²¹⁶

I norsk rätt har man som ovan angetts gått ett steg längre och ett samtycke krävs från en person innan publicering sker av en bild på honom eller henne. Detta krav på samtycke är infört i den norska åndsverkloven dvs. loven om opphavsrett till åndsverk och är försett med åtskilliga undantag för att fungera i praktiken. Tidigare var denna samtyckesbestämmelse införd i den norska fotografiloven för att sedan 1995 inkorporeras i den norska upphovsrättslagen.²¹⁷ I svensk rätt hade även vi fram till 1994 en fotografilag vilken sedermera nu inkorporerats i upphovsrättslagen.²¹⁸ Den svenska upphovsrättslagen som den ser ut idag innehåller emellertid inte andra frågor som kan uppstå vid fotografering och således därför inte heller frågan om skydd för privatlivets helgd mot fotografering.²¹⁹

Dock kanske man skulle kunna införa ett förstärkt integritetsskydd inom upphovsrätten. Rätten till egen bild kan sägas ligga i hög grad nära det skydd som exempelvis ges modeller på beställda porträtt vilket stadgas i 27 § andra stycket i URL. I paragrafen föreskrivs att fotografen inte kan utnyttja bilden utan beställarens samtycke eller tillstånd.²²⁰ Således föreligger ett samtyckeskrav vad gäller fotografier vid beställda porträtt. Att utveckla detta till att samtycke skall krävas för att utnyttja och publicera personbilder generellt sett torde därmed kunna vara en lösning, givetvis med undantag till huvudregeln för att fungera vid en praktisk tillämpning. I sådana fall undgår man att inskränkningar i tryckfrihetsförordningen måste företas samtidigt som den enskildes personliga integritet i pressen stärks.²²¹ Räckvidden av 1:8 TF har aldrig prövats men begreppet ”den andliga odlingens intressen” som stadgas i paragrafen torde kunna åberopas för mer långtgående inskränkningar i tryckfriheten än vad som för närvarande föreligger.²²² Framtida upphovsrättsliga regler som är av personlighetsrättslig karaktär *kan* emellertid komma i konflikt med TF då det är oklart i vilken utsträckning undantag från TF görs i de fallen. Denna möjlighet till en upphovsrättslig lösning är därmed än så länge relativt outhärdad.

²¹⁶ Levin, Marianne, Koktvedgaard, Mogens, *Lärobok i Immaterialrätt*, s. 427.

²¹⁷ 45 c § Åndsverkloven.

²¹⁸ Levin, Marianne, Koktvedgaard, Mogens, *Lärobok i Immaterialrätt*, s. 86.

²¹⁹ A.a. s. 88.

²²⁰ Ibid.

²²¹ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 100.

²²² Axberger, Hans-Gunnar, *Tryckfrihetens gränser*, s. 63 f.

6.4 Delanalys

En sida av det som brukar hänföras till den personliga integriteten är rätten till egen bild. Denna rätt kan ses som en del av immaterialrätten. Därmed torde ett ökat skydd för egen bild kunna vara aktuellt inom det immaterialrättsliga området. Jag anser att ett samtycke utgör ett bra sätt att förbättra skyddet för den enskilde på integritetsskyddsområdet, i synnerhet då vårt grannland Norge har utarbetat ett starkare skydd för den egna bilden i form av ett krav på samtycke innan publicering. Idag kan journalister publicera i stort sett vilka bilder de vill, med endast de etiska reglerna som ram, utan större repressalier samt utan möjlighet till ersättning för den enskilde. Sverige som stat måste hålla sig uppdaterad i detta samhälle som kräver allt större personlighetsskydd då tekniken går framåt med rasande fart. Regelsystemet blir annars snabbt ålderdomligt på detta område. Vi måste ge den enskilde det skydd den behöver, annars står vi i ett samhälle utan värn för medias framfart. Min uppfattning är därför att samtycke krävs i större utsträckning i dagens lagstiftning avseende personlighetsskyddet i media. Särskilt vid fall gällande bilder vilka kan uppfattas som särskilt personlighetskränkande med hänsyn till bilders starkare identifieringseffekt. Om ett skydd liknande det som förekommer i norsk rätt skulle införas i Sverige uppstår emellertid frågan *var* ett sådant krav på samtycke skall inkorporeras.

Lagen om namn och bild i reklam vilken utgör vår enda lag som helt rör personlighetsrätten, är enligt Levin en lag som kan kompletteras med krav på samtycke för publicering av den egna personbilden vid fall som sträcker sig längre än enbart till reklamsammanhang. Jag är benägen att hålla med om att en utvidgning av den lagen kan vara en rimlig lösning och jag anser att detta förslag håller än idag och utgör en möjlighet till att förbättra egenbildsskyddet både i press och i övrig media. Jag är emellertid medveten om att det innebär en betydlig inskränkning i tryckfriheten om det skulle genomföras i praktiken. Levin menar dock att det inte torde uppstå någon konflikt med tryckfriheten då hon anser att ett ”äkta informationssyfte går att skilja från ett förvärvssyfte”, vilket jag är beredd att hålla med om.²²³ Det kan även återigen påtalas att ett personlighetsskydd i form av skydd för den egna bilden har kunnat införas i ett flertal demokratiska stater, däribland våra närmaste grannländer, vilket talar för att tryckfriheten inte torde hotas i större utsträckning. Lagen skulle i sådana fall även kompletteras med flertalet undantag för att fungera i praktiken, bl.a. om det föreligger ett allmänintresse. Ett krav på att det måste finnas ett allmänintresse för att få publicera all dagliga fotografier från offentliga miljöer kan dock ses som en för långtgående inskränkning i tryckfriheten för att vara acceptabel i svensk rätt. Emellertid stadgas det ett krav på allmänintresse vid de pressetiska reglerna varför en lagreglering inte skulle gå längre än vad de pressetiska reglerna redan gör idag. Att en lagstiftning om samtycke måste föras med så pass många undantag för att fungera i praktiken kan emellertid tyda på att den inte lämpar sig för lagstiftning. Jag anser dock att Sverige bör ta sitt

²²³ Levin, Marianne, *Rätt till egen bild*, s. 101.

ansvar på detta område, vilket kräver ett bättre skydd för den enskilde individen i ett starkt influerat mediasamhälle.

Vad gäller upphovsrättslagen som en lösning där kravet på samtycke kan införas kan följande diskuteras. Det är svårt att sätta in ett skydd för sin bild i upphovsrätten då URL endast skyddar själva skapandet vilket framgår av 1 § URL. Sin egen bild är inget man skapar själv och på grund av det torde det vara vanskligt att hänföra rätt till egen bild under de upphovsrättsliga reglerna. Skyddsobjektet i URL är skaparen vilket i regel är fotografen till bilden. Personen på bilden utgör således inte en skapare. I 27 § andra stycket URL stadgas dock ett samtyckeskrav för beställd porträttbild. I norsk rätt har kravet på samtycke för att få publicera en bild tidigare reglerats i fotografiloven för att senare införas i den norska motsvarigheten till upphovsrättslagen, nämligen åndsverkloven. På samma sätt skulle en lösning för Sveriges del vara att sätta in samtyckeskravet i URL där fotografilagen nu är inkorporerad. 27 § URL skulle eventuellt kunna utvidgas så att upphovsmannen, i detta fall fotografen, måste inhämta samtycke från den på bilden fotograferade personen för att få lov att publicera den. Således torde ett samtyckeskrav för publicering i pressen kunna uppnås. Tredje stycket i samma paragraf kan sedan uppställa ett antal undantag när ett sådant samtycke inte måste föreligga. Exempel på dessa situationer torde vara de fall vilka utgör undantag i norsk rätt, dvs. när allmänintresset så kräver eller det utgör bilder där personernas identitet inte går att urskilja. Följaktligen kan man se en bild på sig själv som ett verk man har rätt till och som upphovsmannen som regel inte får lov att publicera. I URL utgår, till skillnad mot övriga immateriallagar, ett ideellt skadestånd vilket kan anses tyda på URL:s karaktär av personlighetskydd. Ersättning fastställs i dessa fall genom en skönsässig bedömning, vilket även är fallet vid ideellt skadestånd enligt skadeståndslagen vid en kränkning. Emellertid kan denna lösning kännas invecklad och ett upphovsrättsligt skydd i ifrågavarande sammanhang kan te sig lite märkligt.

Jag ställer mig dock positiv till möjligheten att införa ett krav på samtycke vid publicering av personbilder i svensk rätt, i synnerhet då ett dylikt krav införts i vårt grannland Norge, som utgör en stark demokrati. Således torde inte ett starkare bildskydd för den enskilde i tidningar anses utgöra ett för stort hot mot tryckfriheten. På detta sätt kan en förstärkning av integritetsskyddet i pressen ske. Jag vill emellertid inte ta ställning till i vilken av de två ovan föreslagna lagarna detta krav på samtycke bäst kan inkorporeras.

7 Sammanfattande analys

Förevarande uppsats behandlar kränkning av personlig integritet i media och klargör således rättsläget i Sverige samt påvisar de brister som skyddet i svensk rätt och den självsanerande verksamheten uppställer. Jag redogör även för och analyserar varför skyddet ser ut som det gör och hur personlighetsskyddet på området kan förstärkas. Den skadeståndsrättsliga respektive den immaterialrättsliga aspekten utgör båda perspektiv av det personlighetsrättsliga skyddet i pressen vilka framhålls särskilt i denna uppsats.

Orsaken till att Sverige saknar en allmän personlighetsrätt ligger till viss del i den vikt som tilldelas tryckfriheten i form av grundlag. Tryckfrihetsförordningen begränsar således skyddet för och utvecklingen av skydd för personlig integritet i media. Kärnområdet för denna uppsats utgörs följaktligen av konflikten mellan skydd för den personliga integriteten i pressen samt upprätthållandet av en vidsträckt tryckfrihet. Det massmediala regelverket är således aktuellt i förevarande sammanhang men det som främst aktualiseras är emellertid tryckfrihetsförordningen samt brottsbalkens regler avseende ärekränkning. Skadeståndslagen blir till vissa delar tillämplig i de fall tryckfrihetsbrott i form av förtal föreligger. De immaterialrättsliga lagar som förekommer utgör tänkbara lagar där förstärkning av rätten till egen bild i pressen kan ske. Ytterst gäller Europakonventionen om mänskliga rättigheter där artikel 8 och artikel 10 om privatliv respektive pressfrihet står mot varandra. Enligt Europakonventionen skall medlemsstaterna ansvara för att de åtaganden som uppställs däri är uppfyllda. Vid en jämförelse med andra europeiska länder är Sverige ett av de länder som har minst skydd för den personliga integriteten i media. Emellertid står sig den svenska pressen, än så länge, bättre än på många andra håll i världen.

Medias verksamhet är således grundlagsskyddad genom TF, vilket låter fint. Baksidan är emellertid att det kan vara svårt för en enskild person att få rätt mot svenska medier. Media har därmed med tanke på sin makt ett stort etiskt ansvar. Som skydd för den enskilde har pressen därför uppställt de pressetiska regler vilka pressen skall hålla sig till. Frågan är emellertid huruvida vi vågar lita på att privatägda företag garanterar oss ett tillräckligt starkt skydd för vår integritet? Ett intressant spørsmål är även huruvida de som kränker oss även skall skydda oss, vilket kan upplevas tvetydigt. De pressetiska reglerna har blivit allt svagare och stadgar sålunda inte längre samma nivå av skydd för den enskilde, vilket framgår av det ökade antalet fall som anmäls till PO och PON. Gränserna för dessa etiska regler tänjs hela tiden ut alltmer. En anledning till detta torde kunna vara det faktum att sanktionerna i form av expeditionsavgifter inte är tillräckligt kännbara. Den självsanerande verksamheten kan enligt det ovan anförda därför starkt ifrågasättas.

Det rättsliga skyddet som uppställs för personlig integritet i media idag stadgas i brottsbalken jämte tryckfrihetsförordningen och i dessa fall kan ett skadestånd utgå till den enskilde för den kränkning han fått utstå. De straffrättsliga reglerna om tryckfrihetsbrott i form av ärekränkning aktualiseras emellertid relativt sällan oaktat det stora antalet kränkningar i svenska tidningar idag. Detta beror på att få fall är så pass allvarliga att de utgör brottsligt förtal i form av tryckfrihetsbrott. Att skadestånd utdelas till en som känner sig kränkt i media förekommer således ytterst sällan.

Det samlade intrycket av de bestämmelser som uppställs i Sverige, till skydd för publicitetsskador, är att skyddet framstår i hög grad som bristfälligt. Ett viktigt spørsmål är således vad som kan göras för att förstärka skyddet. I förevarande uppsats har jag redogjort för och analyserat ett antal olika tänkbara alternativ såväl inom som utanför den självsanerande verksamheten. Ett förslag torde vara att börja om från början och försöka få till stånd en reducering av antalet kränkningar och på det sättet förstärka skyddet för integriteten. De pressetiska reglerna måste få en starkare språklig utformning. De måste även bli effektivare och för det krävs hårdare sanktioner. Detta fordrar en ordentlig höjning av expeditionsavgiften vid övertramp för att motverka framtida överträdelser.

Utanför den självsanerande verksamheten kan förstärkningar av den personliga integriteten i tryckt skrift ske genom att en mera omfattande praxis utvecklas. En av orsakerna till att praxis på rättsområdet är torftig är det ålderdomliga jurysystemet, vilket aktualiseras i tryckfrihetsmål. Juryn avgör i tingsrätten huruvida tryckfrihetsbrott föreligger eller ej. I det övervägande antalet fall fattas friande beslut till medias fördel. Enär juryns friande beslut inte kan överklagas, är en naturlig följd härav en bristande praxis på detta viktiga rättsområde. Jurysystemet är en relik från forna tider vilken jag anser staten skall avskaffa. Idag är det inte den enskilde som skall skyddas mot staten utan snarare den enskilde som erfordrar skydd från medias okänsliga framfart. Jag framhåller även att vår rättssäkerhet äventyras då juryn inte avger motivering till sina beslut. En annan orsak till bristande praxis torde vara åtalsreglernas avskräckande utformning, vilka leder till att få kränkta känner sig motiverade till att alls väcka åtal gentemot ett starkt mediaföretag. En smärre ändring av lagregeln i 5:5 BrB torde emellertid kunna leda till att fler vågar ställa pressen till svars för upplevda kränkningar. Genom dessa åtgärder kan en ökad praxis ske som därmed leder till ett ökat personlighetsskydd och den kränkte utfår lättare ersättning i de fall brottsligt förtal föreligger. Om dessa tänkbara åtgärder skulle anses vara för tandlösa i frågan torde en ny straffrättslig regel om skydd för privatlivets helgd kunna införas. Detta kräver emellertid en definition av begreppet privatlivets helgd samt en revidering av grundlagen i TF för att även avse kränkningar i tryckt skrift. Pressen kommer troligtvis inte helt oväntat att slå bakut om den svenska tryckfriheten tummas på till förmån för den personliga integriteten eller om den självsanerande verksamheten blir hotad. Självsanering på pressens område har en lång och rotad tradition i Sverige. En ändring i detta kan leda till misstro bland journalister och således skapa en ohållbar situation. Det som talar mot någon av följande

lagändringar är även att samtliga dessa förslag innefattar komplicerade spörsmål vilka alla leder till inskränkningar i vår tryckfrihet.

De skadestånd som utgår idag är för lågt satta för att verka i preventiv riktning för de stora tidningsföretagen. Den utveckling som Hustler-fallet lade grund för och som således syftade till att reducera antalet kränkningar genom att avskräcka med ett högt skadeståndsbelopp torde enligt min uppfattning fortsätta, men jag anser att problemet ligger på ett annat plan. Enligt min mening bör den enskilde som anser sig kränkt genom bild eller i skrift få en möjlighet till kompensation för den skada han lider oavsett om det klassas som ett brott eller ej. Jag ställer mig därför kritisk till att den enskilde kränkte inte har någon rätt till ersättning i de fall ett övertramp av de pressetiska reglerna föreligger. Genom skadestånd kan en prevention mot dylika kränkningar i framtiden och därmed en reduktion av antalet fall av publicitetsskador uppnås samtidigt som den kränkte erhåller kompensation. Skadeståndet utgör därmed en lämplig sanktion för att få kontroll över alla slags kränkningar i media. Jag är av den åsikten att det krävs att man tar till effektivare metoder för att hålla kränkningarna på en kvalitativt och kvantitativt acceptabel nivå, samtidigt som man bemöter den kränktes berättigade känsla av att få någon form av kompensation. Med hjälp av skadeståndet kan skyddet för kränkning av personlig integritet i pressen förstärkas. Ett viktigt spörsmål i sammanhanget är således *hur* man kan öka den enskildes möjlighet att utfå ersättning. Då den självsanerande verksamheten står utanför statens maktbefogenheter fordras att pressorganisationerna själva handlar till förmån för den enskilde och således gottgör honom eller henne för kränkningar. Detta kan ske i form av ersättning från PON efter deras beslut eller genom utdelning från en ersättningsfond till vilken tidningarna årligen avsätter ett belopp. Fördelen här är att någon konflikt med TF inte förekommer. Om den självsanerande verksamheten inte företar åtgärder av dylikt slag krävs emellertid, enligt min mening, att staten agerar. Det som staten kan göra för att ersättning skall utgå för en kränkning, även i de fall det inte klassas som ett brott, är att utmönstra kravet på brottslig gärning i 2:3 SkL samt 11 kapitlet TF ur lagreglerna, på det sätt som skett i dansk rätt. En liknande ändring som den som skett i Danmark är vanskelig i svensk rätt då det krävs betydande lagtekniska ändringar och inskränkningar i tryckfriheten för att det skall kunna bli verklighet. Inskränkningar i tryckfriheten får följaktligen vägas mot fördelen av att ha ett starkare skydd för personlig integritet i pressen. Jag anser att en dylik inskränkning i tryckfriheten följaktligen är en nödvändighet i en demokratisk stat på 2000-talet.

Den immaterialrättsliga lagstiftningen kan bidra till att skapa ett skydd för rätten till egen bild vilken i mångt och mycket upplevs som mer integritetskränkande jämfört med rena texter. Ett krav på samtycke för att få publicera bilder där personer kan identifieras är ett förslag på att stärka skyddet för egen bild. Detta samtyckeskrav måste emellertid förses med åtskilliga undantag för att fungera i praktiken. I doktrin föreligger ett förslag på var detta samtyckeskrav kan placeras, nämligen i lagen om namn och bild i reklam som således byter namn till lagen om namn och bild. Jag anser

att detta utgör ett realistiskt förslag vilket torde kunna genomföras i praktiken. Förslaget innebär en inskränkning i tryckfriheten vilket dock kan försvaras med att det som avses inte har med aktuell nyhetsförmedling att göra. Ett annat alternativ vilket jag undersökt är att placera samtyckeskravet i URL. Genom införande i URL kan en intressekollision med tryckfriheten troligen undvikas då upphovsrättslig lagstiftning är undantagen i TF. Sanktionssystemet i denna lag lämpar sig för ett personlighetskydd av detta slag i och med att ett ideellt skadestånd kan utdömas utan krav på brott. Skyddsobjektet är emellertid av ett annat slag i URL där det är själva skapandet som skyddas. Jag anser emellertid att steget inte är så långt till att utvidga skyddet för beställda bilder i 27 § URL till att omfatta bilder på personer i allmänhet och att ett samtycke således krävs från den fotograferade personen för publicering av en bild på vederbörande. Dock med flertalet undantag för att underlätta nyhetsflödet.

Som det ser ut idag förefaller statsmakterna anse att den personliga integriteten i media har ett tillfredsställande skydd. Jag ställer mig kritisk till detta och anser att det är att blunda för verkligheten och den utveckling som föreligger på mediaområdet. De etiska gränserna tänjs ständigt utan att åtgärder vidtas. Endast journalister, som till varje pris vill få sitt sensationsscoop och se säljarsiffrorna stiga för varje lösnnummer, gynnas av hur situationen ser ut idag. Det som skall förhindras är följaktligen inte det aktuella nyhetsflödet utan simpel skvallerjournalistik som inte tillför den allmänna debatten något utan endast stillar nyfikenheten hos vissa läsare. Det som fordras är inte att inskränka det fria ordet som många är rädda för, utan det handlar om det sätt på vilket media hanterar enskildas privatliv. Som jag påtalat ett flertal gånger är pressfriheten en viktig grundpelare i en demokrati. Skyddet för personlig integritet är även det av vikt i en demokratisk stat. Det får inte gå så långt att folket i demokratin känner sig hotade av media. Detta är dock en situation som inte sällan är verklighet idag. För denna saks skull måste åtgärder vidtas och det snarast. En noggrann avvägning bör därför ske för att få en hållbar situation där vi bevarar vår demokratiska pressfrihet och samtidigt skyddar människor från skvallerpressens exploatering och publicitetsskador. Människor skall inte få dra fördel av andras olycka och på andras bekostnad genom en media som kan gömma sig bakom skyddet av yttrande- och tryckfrihet.

Jag skulle med anledning av vad jag framfört i förevarande arbete anse det högst önskvärt att en ytterligare och noggrannare utredning på området företogs för att söka förstärka skyddet för integriteten i media. I denna uppsats har jag haft för avsikt att redogöra för hur skyddet ser ut i Sverige, påvisa de brister som föreligger samt ge förslag på förstärkning. Sålunda återstår, med hjälp av den kunskap vilken jag har tillförskansat mig, att analysera huruvida Sverige som stat uppfyller åtagandena i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna.

I det nyligen avgjorda rättsfallet²²⁴ från Europadomstolen kan situationen för tabloidpressen ha förändrats på en viktig punkt. Det kan till och med innebära en banbrytande möjlighet för offentliga personer att få upprättelse mot media och framför allt mot skvallerpressen. Dock kan jag tycka mig ana en antydning till medieförakt som lyser igenom i domen. Måhända ville domstolen uttrycka sitt missnöje med den utveckling som skett på senare år i mediavärlden. Domen har emellertid rönt förvånansvärt lite uppmärksamhet i Sverige.

Europadomstolen har i detta fall fällt Tyskland för brott mot skyddet för privatlivet enligt artikel 8 EKMR och uttalat att de länder som ratificerat Europakonventionen har en skyldighet att även ge offentliga personer rätt till skydd för privatlivet, trots det faktum att hon eller han som offentlig person måste utstå mer än ”vanliga” människor. I detta fall gäller det bilder som tagits på prinsessan Caroline i hennes privatliv och i vardagliga situationer när hon varit ute och shoppat, på skidsemester, på väg ut från sin bostad eller lämnande en restaurang. Domstolen hävdade att bilderna omfattades av yttrandefriheten men att de var känsliga utifrån integritetsaspekter. Gränsen mellan yttrandefriheten och skyddet för den personliga integriteten skall dras med hänsyn till om bilderna kan anses ha ett allmänintresse. Denna avvägning är alltid svår att göra. Slutsatsen blev att prinsessan inte ansågs ha någon officiell statsfunktion när bilderna togs utan enbart visade hennes privatliv. När det enda syftet är att tillfredsställa nyfikenheten hos läsare med detaljer om vederbörandes privatliv så kan det inte anses tillföra något av intresse till den allmänna debatten, oavsett om hon är en offentlig person eller ej. Domstolen upplyser att det i sådana fall är berättigat med en snävare tolkning av yttrandefriheten i ett fall som detta.²²⁵ Därmed går det inte att utröna något allmänintresse av dessa bilder från hennes privata liv, inte ens när hon befann sig på allmänna platser. Detta skall man således ta hänsyn till vid en avvägning mellan skyddet för privatliv och yttrandefriheten.²²⁶ Tidningarnas kommersiella intressen fick härmed stå tillbaka för skyddet för den personliga integriteten. Som domstolen har uttalat i tidigare mål så innebär skyddet i artikel 8 att varje person skall ha en rätt att utvecklas i förhållande till andra människor utan inblandning från utomstående. Detta skydd gäller även i ett offentligt sammanhang och faller därför in under ”privatliv” i artikel 8. Tyskland ansågs ha brutit mot artikel 8 då de inte hade utfört en rättvis avvägning mellan de två rättigheterna i artikel 8 och 10 och därmed inte vidtagit tillräckliga positiva åtgärder för att skydda den enskildes privatsfär, vilket är statens skyldighet enligt artikel 8.²²⁷

I domen har något skadeståndsbelopp enligt art 41 EKMR, ännu ej fastställts. När så sker kan det bli vägledande för nationella domstolar i medlemsländerna.

²²⁴ *Case of Von Hannover v. Germany*, application no. 59320/00.

²²⁵ Punkt 64 – 66 i domen.

²²⁶ Punkt 76 i domen.

²²⁷ Punkt 74, 79 och 80 i domen.

Man kan självklart spekulera kring utfallet i denna dom. Enligt artikel 8 åligger det således staten att skapa ett tillräckligt rättsligt skydd och följaktligen inte tolerera en viss situation. I förevarande arbete har jag redovisat hur skyddet för personlig integritet i media ser ut i Sverige. Ett viktigt spörsmål är huruvida det skydd som uppställs för en enskild anses tillräckligt enligt Sveriges åtaganden under Europakonventionen. Domen från Europadomstolen går betydligt längre än vad de svenska pressetiska reglerna gör. Enligt denna dom kan det självsanerande systemet vi har inom pressen idag samt tryckfrihetsbrottskyddet inte anses tillräckligt som skydd för den enskildes personliga integritet. Bilderna fälldes inte enligt tysk rätt vilket således ledde till att Tyskland inte ansågs ha vidtagit tillräckliga åtgärder enligt EKMR. Dessa bilder torde inte heller ha blivit fällda i Sverige enligt den självsanerande verksamheten. Inte heller hade bilderna fällts för tryckfrihetsbrott i form av förtal enär de inte kan anses nedsättande för prinsessan Caroline då de är tagna i all dagliga situationer på offentliga platser. Det kan därmed starkt ifrågasättas huruvida svensk rätt uppfyller åtagandena i Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna om frågan hade ställts på sin spets vid en domstolsprövning i Europadomstolen. Skyddet i form av förtalsbestämmelsen samt den självsanerande verksamheten PO och PON kommer troligtvis inte att ses som tillräckligt. Således torde Sverige fällas vid en prövning i Europadomstolen, då skyddet för integriteten inte kan anses tillräckligt. PO och PON utgör därtill privatägd verksamhet och utgör således inte en av staten företagen åtgärd för att förstärka skyddet för den enskildes integritet, vilket fordras enligt EKMR. Sverige som stat har således inte, precis som Tyskland, vidtagit tillräckliga åtgärder för att skydda offentliga personer. Av detta drar jag slutsatsen att Sverige inte uppfyller åtagandena enligt Europakonventionen och således torde vara nödsakad att företa åtgärder för att bättre tillgodose den enskildes personliga integritet.

Förevarande uppsats belyser de brister som föreligger i svensk rätt på personlighetsrättens område och framhåller att det finns alternativ att tillgripa då Sverige som stat kanske tvingas förstärka sitt skydd för personlig integritet i media med avseende på Caroline-domen. Europakonventionen har företräde framför svensk lag men är dock underordnad grundlagen. Domen innebär emellertid att svensk grundlag helt plötsligt står mot de mänskliga rättigheterna. På längre sikt torde detta kunna få konsekvenser för grundlagen och riskera att skapa obalans i den svenska pressfriheten. En tolkning av domstolsutslaget kan således innebära att stora delar av det som publiceras i vår svenska tabloidpress kan vara olagligt. Det skall därmed bli intressant att se vad konsekvenserna av förevarande dom blir i Sverige.

Bilaga A

Etiska regler för press, TV och radio

Press, TV och radio skall ha största frihet inom ramen för tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet. Härvid gäller dock att skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom publicitet. Etiken tar sig inte i första hand uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. De etiska reglerna för press, radio och tv skall vara ett stöd för den hållningen.

I. PUBLICITETSREGLER

Ge korrekta nyheter

1. Massmediernas roll i samhället och allmänhetens förtroende för dessa medier kräver korrekt och allsidig nyhetsförmedling.
2. Var kritisk mot nyhetskällorna. Kontrollera sakuppgifter så noggrant som omständigheterna medger, även om de tidigare har publicerats. Ge läsaren/mottagaren möjlighet att skilja mellan faktaredovisning och kommentarer.
3. Löpsedel, rubrik och ingress skall ha täckning i texten.
4. Slå vakt om den dokumentära bilden. Var noga med att bilder och grafiska illustrationer är korrekta och inte utnyttjas på ett missvisande sätt.

Var generös med bemötanden

5. Felaktig sakuppgift skall rättas, när det är påkallat. Den som gör an-språk på att bemöta ett påstående skall, om det är befogat, beredas tillfälle till genmäle. Rättelse och genmäle skall i lämplig form publiceras utan dröjsmål och på så sätt att de kan uppmärksammas av dem som har fått del av de ursprungliga uppgifterna. Observera att ett genmäle inte alltid kräver en redaktionell kommentar.
6. Publicera utan dröjsmål Pressens Opinionsnämnds klandrande uttalanden i fall som rör den egna tidningen. Respektera den personliga integriteten

Respektera den personliga integriteten

7. Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning.
8. Iakttäta stor försiktighet vid publicering av självmord och självmordsförsök särskilt av hänsyn till anhöriga och vad ovan sagts om privatlivets helgd.
9. Visa alltid offren för brott och olyckor största möjliga hänsyn. Prova noga publicering av namn och bild med hänsyn tagen till offren och deras anhöriga.
10. Framhäv inte berörda personers etniska ursprung, kön, nationalitet, yrke, politisk tillhörighet, religiös åskådning eller sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande.

Var varsam med bilder

11. Vad som i dessa regler sägs gäller i tillämpliga delar även om bildmaterial.
12. Bildmontage, retuschering på elektronisk väg eller bildtext får ej utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Ange alltid i direkt anslutning till bilden om den är förändrad genom montage eller retusch. Detta gäller även vid arkivering.

Hör båda sidor

13. Sträva efter att ge personer, som kritiserats i faktaredovisande material tillfälle att bemöta kritiken samtidigt. Sträva också efter att återge alla parter ståndpunkter. Var uppmärksam på att anmälningar av olika slag kan ha till enda syfte att skada den som blivit anmäld.
14. Tänk på att en person, misstänkt för brott, i lagens mening alltid betraktas som oskyldig om fällande dom inte föreligger. Den slutliga utgången av en skildrad rättssak bör redovisas.

Var försiktig med namn

15. Överväg noga konsekvenserna av en namnpublicering som kan skada människor. Avstå från sådan publicering om inte ett uppenbart allmänintresse kräver att namn anges.

16. Om inte namn anges undvik att publicera bild eller uppgift om yrke, titel, ålder, nationalitet, kön eller annat, som gör en identifiering möjlig.

17. Observera att hela ansvaret för namn- och bildpublicering faller på den som återger materialet.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck:

Propositioner:

Proposition 1962:10, Med förslag till Brottsbalk, del B.

Proposition 1975/76:209, Med ändring i regeringsformen.

Proposition 1978/79:2, Förslag till lag om namn och bild i reklam.

Proposition 2000/01:68, Ersättning för ideell skada.

Motion:

Motion 1997/98:K304, Personlig integritet, Harding Olsson, Bengt.

Betänkanden:

SOU 1980:8, Privatlivets Fred.

SOU 1983:70, Värna Yttrandefriheten.

SOU 1992:84, Ersättning för kränkning genom brott.

SOU 1997:39, Integritet, Offentlighet, Informationsteknik

Departementspromemoria:

Ds 1994:51, Skyddet för enskilda personers privatliv – en studie.

Litteratur:

Axberger, Hans-Gunnar, *Pressetik – pressetiska konflikter, regler och synsätt*, juristförlaget JF AB, Stockholm 1994.

Axberger, Hans-Gunnar, *Tryckfrihetens gränser*, Liber Förlag, Stockholm 1984.

Bernitz, Ulf, Karnell, Gunnar, Pehrson, Lars, Sandgren, Claes, *Immateriellrätt och otillbörlig konkurrens*, sjunde upplagan, HB Immateriellt rättsskydd, Stockholm 2001.

Bengtsson, Bertil, Strömbäck, Erland, *Skadeståndslagen – En kommentar*, Norstedts Juridik AB, upplaga 1:2, Stockholm 2002.

Cars, Thorsten, *Pressetiken i praktiken*, Allmänna Förlaget, upplaga 1:1, Stockholm 1991.

Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, Norstedts Juridik AB, upplaga 1:3 1997, Stockholm 2000.

Danowsky, Peter, Ehne, Jan-Erik, Luterkort, Göran, *Bildrätt, fotografier och teckningar*, Liber Förlag, Stockholm 1980.

Freese, Jan, Gavatin, Charles, Rydén, Nils, *Privatlivets Helgd: Tillåtet och otillåtet enligt datalagen, kreditupplysningslagen och inkassolagen*, Publica, Rätt och samhälle, LiberFörlag, Stockholm 1975.

Hellner, Jan, Johansson, Svante, *Skadeståndsrätt*, sjätte upplagan, Norstedts Juridik AB, Göteborg 2000.

Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole, Wennberg, Suzanne, *Brottsbalken – En kommentar del 1*, Studentutgåva 3, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2002.

Levin, Marianne, *Rätt till egen bild – om oauktoriserad personbildsanvändning i massmedier*, Stiftelsen Skrifter utgivna vid Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Skriftserien nr 7, Stockholm 1986.

Levin, Marianne, Kocktvedgaard, Mogens, *Lärobok i Immaterialrätt*, Norstedts Juridik AB, upplaga 6:2, Göteborg 2001.

Lännergren, Bengt, Widebäck, Ulf, *Rätten att vara i fred – Massmedierna och privatlivet*, Publica, LiberFörlag Stockholm, Uddevalla 1981.

Lögdberg, Åke, *Personlighetsrätt*, P.A. Norstedt & Söners förlag, Institutet för rättsvetenskaplig forskning, Stockholm 1972.

Nylander, Christina, *Medierätt 1- Yttrandefrihet och tryckfrihet i tryck, radio och tv*, Studentlitteratur Lund 1995, tredje upplagan 2004.

Sterzel, Fredrik, *Om våra rättigheter II, Pressen och den enskilde, s. 27*, Antologi utgiven av Rättsfondens Skriftserie 1983.

Strömberg, Håkan, Axberger, Hans-Gunnar, *Yttrandefrihetsrätt*, Studentlitteratur, Lund 2004.

Strömberg, Håkan, *Tryckfrihetsrätt*, upplaga 14, Studentlitteratur, Lund 2003.

Strömholm, Stig, *The right of privacy and rights of the personality*, P.A. Norstedts & Söners Förlag, Stockholm 1967.

Vallinder, Torbjörn, *Nio edsvurna män – Jury och tryckfrihet i Sverige 1815-2000*, Carlssons Bokförlag, Stockholm 2000.

Warnling-Nerep, Wiweka, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, Jure AB, Stockholm 2003.

Artiklar:

Axberger, Hans-Gunnar, *Ära och integritet*, Juridisk tidskrift vid Stockholms Universitet 1994-95.

Brandies, Louis, Warren, Samuel, *The right to privacy*, Harvard Law Review Association, volume 4, Cambridge, Mass. 1890-91.

Kleineman, Jan, *Skadeståndsrättens tillväxt*, Svensk Juristtidning 2003.

Lambertz, Göran, *Europakonventionen och dess effekter på svensk skadeståndsrätt*, Svensk Juristtidning 2004-05.

Strömholm, Stig, *Integritetsskyddet*, Svensk Juristtidning 1971.

Internet:

<http://www.di.se>, 2005-03-22

<http://www.po.se>, 2005-03-22

<http://www.pressenstidning.nu>, 2005-03-22

<http://www.riksdagen.se>, 2004-10-21

<http://www.vlt.se>, 2005-03-22

Övrigt:

Ersättning vid personskada, Feb 2005, IfU, Financial Education, Stockholm feb 2005.

Karnov

TV-programmet "Debatt" i SVT, 2005-04-12, kl. 22.00.

Rättsfallsförteckning

Högsta Domstolen:

NJA 1976 s. 282

NJA 1991 s. 151

NJA 1992 s. 594

NJA 1994 s. 637

NJA 1999 s. 749

NJA 2003 s. 567

Tingsrätten:

Mål B 8-13-89, meddelad i Stockholms tingsrätt 1990-05-14.

Europadomstolen:

Case of Von Hannover v. Germany, application no. 59320/00, European Court of Human Rights, Strasbourg, 2004-06-24.